

پایه دهم

بخش اول: تفکر و اندیشه

« درس اول: هدف آفرینش

« درس دوم: پر پرواز

« درس سوم: پنجره‌ای به روشنایی

« درس چهارم: آینده روشن

« درس پنجم: منزلگاه بعد

« درس ششم: واقعه بزرگ

بخش دوم: قدم در راه

« درس هفتم: فرجام کار

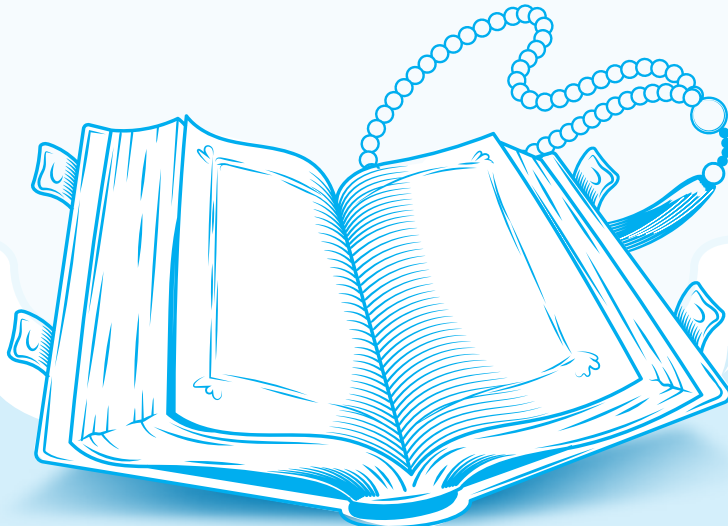
« درس هشتم: آهنگ سفر

« درس نهم: دوستی با خدا

« درس دهم: یاری از نماز و روزه

« درس یازدهم: فضیلت آراستگی

« درس دوازدهم: زیبایی پوشیدگی

درس اول: هدف آفرینش

در این درس چه می خوانیم؟

در این درس سخن از بیهوده نبودن آفرینش جهان و هدفمند بودن آن است. همچنین می خوانیم که هدف اصلی از خلقت انسان چیست و پی می بریم که کدام هدف ها در زندگی ما ارزش بیشتری دارند و هدف اصلی محسوب می شوند و کدام هدف ها هدف فرعی هستند.

جهان هدفمند

خلقت جهان نمی تواند بیهوده و بی هدف باشد (معلول)، زیرا خالق آن خداوند حکیم است (علت) و خدای حکیم هیچ کاری را بیهوده انجام نمی دهد.

آیات مرتبط:

سوره دخان - آیات ۳۸ و ۳۹

﴿وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لِاعْبِدِنَا مَا خَلَقْنَاهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ﴾

و ما آسمان ها و زمین و آنچه بین آن هاست را به بازیچه نیافریدیم، آن ها را جز به حق خلق نکرده ایم.

مفهوم آیات: خلقت هدفمند جهان آفرینش

نکات آیات: ۱) حق بودن آفرینش جهان به معنی هدفمند بودن آن است.

۲) عبارت «خلقنا» به توحید در خالقیت اشاره دارد. [ترکیبی با درس ۲ دینی دوازدهم]

۳) آفرینش هدفمند نشانه حکمت الهی است.

۴) انسان نیز همانند سایر مخلوقات، آفرینشی هدفمند دارد و باید در راستای رسیدن به آن هدف حرکت کند.

ارتباط: این آیات با آیه ﴿أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ﴾ در درس چهارم دینی دهم ارتباط دارد؛ زیرا هر دو به بیهوده نبودن خلقت براساس حکمت الهی اشاره می کنند.

تفاوت در هدف: انسان در چگونگی رسیدن به هدف خود، تفاوت هایی با سایر موجودات دارد.

تفاوت ها	انسان	سایر موجودات
تفاوت اول	خود باید هدفش را بشناسد (برخورداری از قدرت تعقل) و آن را انتخاب کند (برخورداری از سرمایه اختیار) و به سوی آن گام بردارد.	گیاهان به صورت طبیعی و حیوانات به صورت غریزی به سوی هدف خود حرکت می کنند.
تفاوت دوم	به خاطر روحیه بی نهایت طلبی همواره به دنبال اهداف پایان ناپذیر و تمام نشدنی است.	هم حیوانات و هم گیاهان هدف محدودی دارند و وقتی به میزانی از رشد و کمال می رسند، متوقف می شوند.

اختلاف انسان ها در انتخاب هدف

انسان ها اهداف مختلفی دارند؛ مثل رسیدن به پول و ثروت، جاه و مقام، کشف اسرار جهان و ...

منشأ اختلاف انسان ها در انتخاب هدف (معلول)، اختلاف در نوع اندیشه انسان است (علت)؛ زیرا هر کسی با بینش و نگرش خاص خود به دنبال هدفی می رود.

مثال: اگر کسی کمک به دیگران را ارزشمند بداند، می کوشد تا به دیگران کمک کند یا اگر کسی داشتن شهرت را مهم می داند، همه زندگی خود را صرف رسیدن به شهرت می کند و کسی که کمالات و خوبی های متعالی و بزرگ را شناخته، به آن ها دل می بندد و برای رسیدن به آن ها می کوشد.

معیار ارزش گذاری هدف ها

ارزش هدف ها را مشخص کنیم.

برای انتخاب صحیح هدف ها و دل بستن به آن ها باید متناسب با ارزشی که دارند به آن ها رتبه دهیم.

با توجه به این مطلب، هدف های انسان در زندگی را می توان به دو دسته تقسیم کرد:

۱) اهداف اصلی: همان اهداف پایان ناپذیر و همیشگی؛ مثل خیرخواهی نسبت به دیگران
 ۲) اهداف فرعی: اهداف پایان پذیر؛ مثل رسیدن به مال و ثروت

نکته: هر دوی این اهداف خوباند و برای زندگی ما ضروری‌اند، اما مهم این است که هدف فرعی را به جای هدف اصلی قرار ندهیم و آن قدر به اهداف فرعی دل نبندیم که مانع رسیدن به اهداف اصلی شود.

برترین هدف

- ۱ هر کسی درون خود در جست‌وجوی سرچشمه خوبی‌ها و زیبایی‌هاست و تا به آن نرسد، آرام و قرار ندارد. (گرایش به خدا امری فطری است).
- ۲ روح انسان، بی‌نهایت طلب است و خوبی‌ها را به صورت بی‌پایان می‌خواهد، از طرفی خداوند خالق کمالات و زیبایی‌ها و سرچشمه آن‌هاست.

نتیجه: شایسته است که انسان، تنها **خدا و بندگی او** را به‌عنوان هدف اصلی زندگی خود انتخاب کند؛ یعنی عبادت و بندگی خداوند هدف برتر است و خداوند آفرینش جن و انس را به‌خاطر آن می‌داند.

آیه مرتباً:

سوره ذاریات - آیه ۵۶

﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾

جن و انس را نیافریدم مگر این‌که مرا عبادت کنند.

مفهوم آیه: هدف از خلقت جن و انس عبادت و بندگی خداوند است.

نکات آیه: ۱ عبارت «خَلَقْتُ» به **توحید در خالقیت** اشاره دارد. [ترکیبی با درس ۲ دینی دوازدهم]

۲ عبارت «یَعْبُدُونِ» بیانگر **توحید عبادی** است. [ترکیبی با درس ۳ دینی دوازدهم]

ارتباط: از آن‌جا که این آیه نیز به «هدف آفرینش» (انسان و جن) اشاره دارد، با آیه ﴿وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لِاعْبُدِنَا مَا خَلَقْنَاهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ﴾ ارتباط دارد.

زندگی برای خدا

عبادت و بندگی خدا فقط انجام برخی اعمال عبادی (مثل نماز و روزه) نیست؛ بلکه هر حرکت و رفتاری در زندگی می‌تواند عبادت شمرده شود؛

- به دو شرط
- ۱) برای کسب رضای خدا باشد. (حسن فعلی)
 - ۲) براساس معیارهای دینی صورت گیرد. (حسن فعلی)

کامل‌ترین تعبیر درباره زندگی به خاطر خدا ← تعبیر خود خداوند است

آیه مرتباً:

سوره انعام - آیه ۱۶۲

﴿قُلْ إِنْ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾

بگو نمازم و تمامی اعمالم و زندگی و مرگ من برای خداست که پروردگار جهانیان است.

مفهوم آیه: اخلاص در عبادت و بندگی خداوند و زندگی به‌خاطر او

نکات آیه: ۱ هر رفتاری که برای کسب رضای خدا و براساس معیارهای دینی باشد، عبادت است.

۲ عبارت «لِلَّهِ» به معنی «برای خدا» بیانگر توحید در مالکیت است. [ترکیبی با درس ۲ دینی دوازدهم]

۳ عبارت «رَبِّ الْعَالَمِينَ» توحید در ربوبیت را بیان می‌کند. [ترکیبی با درس ۲ دینی دوازدهم]

ارتباط: ۱ این آیه، همه کارها و عبادت‌های انسان با **اخلاص را برای خدا** دانسته است؛ پس می‌تواند با آیه ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾ که به اصل عبادت و بندگی خدا اشاره دارد، ارتباط داشته باشد.

۲ از آن‌جا که در این آیه هم به توحید و ربوبیت (رب) و هم به توحید عبادی (نُسُكِي، صَلَاتِي ...) اشاره شده است، می‌توان نتیجه گرفت که توحید عبادی ثمره توحید در ربوبیت است. [ترکیبی با درس ۳ دینی دوازدهم]

- اگر هدف و مقصد زندگی خدا باشد (علت)، بسیاری از مفاهیم کلیدی زندگی تعریف جدید پیدا می‌کند (معلول):
- « شکست ← دور شدن از خدا و پیروزی ← نزدیک شدن به خدا معنا می‌شود.
 - « چیزی ما را خوشحال می‌کند که ← ما را به خدا برساند و چیزی ما را آزرده می‌کند که ← ما را از خدا دور کند.
 - « بندگی خدا باعث می‌شود که ← انسان شایسته دریافت لطف و رحمت ویژه خداوند شود و به زندگی سعادت‌مندانه در دنیا و آخرت برسد.

هدف برتر

انسان‌ها در رابطه با انتخاب هدف اصلی، دو دسته‌اند:

- ۱) آنان که **زندگی مادی** را هدف اصلی خود قرار می‌دهند؛
 - « به هدفی بالاتر از لذت‌های مادی و سرگرم شدن به آن نمی‌اندیشند.
 - « به تعبیر قرآن، کسانی هستند که **به حیات دنیوی راضی شده و به آن آرام گرفته‌اند.**
 - « مصداق کسانی هستند که بهترین و **با ارزش‌ترین دارایی و سرمایه خود، (عمر) را صرف کارهای کم‌ارزش می‌کنند.**
 - ۲) کسانی که با انتخاب **عبادت و بندگی خدا** به عنوان هدف، با یک تیر، چند نشان می‌زنند؛
 - « **افراد زیرک** تعبیری است برای این دسته.
 - « می‌دانند که برخی هدف‌ها، هدف‌های دیگر را نیز دربردارند (هدف‌های جامع و برتر هستند) و رسیدن به آن‌ها به معنی رسیدن به سایر هدف‌هاست.
 - « آگاهند که هر قدر هدف‌های انسان جامع‌تر و برتر باشد، هدف‌های بیشتری را دربرمی‌گیرد.
- این افراد با عبادت و بندگی خدا (جامع‌ترین هدف) —
- ۱) از بهره‌های مادی زندگی درست استفاده می‌کنند.
 - ۲) با انجام تمام کارهای دنیوی برای رضای خدا —
- جان و دل خود را به خدا نزدیک‌تر می‌کنند. —
سرای آخرت خویش را آباد می‌سازند.

آیه مرتباً:

سوره نساء - آیه ۱۳۴

﴿ مَنْ كَانَ يُرِيدُ ثَوَابَ الدُّنْيَا فَعِنْدَ اللَّهِ ثَوَابُ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ ﴾

هر کس نعمت و پاداش دنیا را بخواهد، نعمت و پاداش دنیا و آخرت نزد خداست.

« مفهوم آیه: بهره‌مندی از همه نعمت‌های دنیا و آخرت نتیجه تقرب به خداست.

نکات آیه

- ۱) کسی که هدفش رسیدن به نعمت‌های دنیاست، نه تقرب به خدا، به آن نمی‌رسد و زیان می‌کند؛ زیرا نعمت‌های دنیا و آخرت نزد خداوند است. این پیام مخالف با سنت امداد الهی است.
 - ۲) کسی که هدفش تقرب به خدا و بندگی او باشد، هم به نعمت‌های دنیا می‌رسد و هم به نعمت‌های آخرت. چنین کسی با یک تیر دو نشان می‌زند.
 - ۳) پاداش واقعی از آن کسی است که **تقرب به خدا** را هدف و اصل قرار می‌دهد.
- ارتباط:** این آیه با ابیات زیر از مولانا ارتباط دارد:

ای دوست، شکر بهتر یا آن‌که شکر سازد؟	خوبی قمر بهتر، یا آن‌که قمر سازد؟
ای باغ تویی خوش‌تر یا گلشن و گل در تو؟	یا آن‌که برآرد گل، صد نرگس تر سازد؟
ای عقل تو به باشی در دانش و در بینش؟	یا آن‌که به هر لحظه صد عقل و نظر سازد؟

سؤالات درس اول

(تبریزی ۹۲ - با تغییر)

۱ اگر گفته شود: «عبث آفرینی از پدیده‌های جهان به دور است.» پیام کدام آیه ترسیم شده است؟

- (۱) ﴿وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لَاعِبِينَ...﴾ (۲) ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾
 (۳) ﴿قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ (۴) ﴿إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا﴾

(زبان ۹۱ - با تغییر)

۲ «هدف داری نظام آفرینش» از دقت در مفهوم کدام آیه به دست می‌آید و این هدفمندی معلول صفت باری تعالی است؟

- (۱) ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾ - حکمت (۲) ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾ - عدل
 (۳) ﴿وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لَاعِبِينَ...﴾ - حکمت (۴) ﴿وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لَاعِبِينَ...﴾ - عدل

۳ اگر بگوییم: با توجه به آیه ﴿وَمَا خَلَقْنَاهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ﴾ آفرینش جهان «حق» است به کدام مورد اشاره کرده‌ایم و این مورد نتیجه کدام صفت الهی است؟

- (۱) هدفمندی آفرینش جهان - عدل الهی (۲) هدفمندی آفرینش انسان - عدل الهی
 (۳) هدفمندی آفرینش انسان - حکمت الهی (۴) هدفمندی آفرینش جهان - حکمت الهی

۴ از دقت در آیه شریفه ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾ کدام مفهوم برداشت می‌شود و این مفهوم نشان‌دهنده کدام مورد است؟

- (۱) هدفمندی آفرینش - حکیمانه بودن خلقت خداوند (۲) هدف برتر - عبودیت و بندگی خداوند
 (۳) هدف برتر - حکیمانه بودن خلقت خداوند (۴) هدفمندی آفرینش - عبودیت و بندگی خداوند

۵ پاسخ به این پرسش که: «ما انسان‌ها برای چه آفریده شده‌ایم؟» روشن‌گر کدام مفهوم است و اهمیت آن معلول کدام عامل است؟

- (۱) هدف آفرینش انسان - بهره‌مندی انسان از نیروی تعقل و تفکر و لزوم انتخاب راه درست
 (۲) هدفمندی نظام آفرینش - امکان از دست رفتن سرمایه‌های ارزشمند در صورت نداشتن پاسخ
 (۳) هدف آفرینش انسان - امکان از دست رفتن سرمایه‌های ارزشمند در صورت نداشتن پاسخ
 (۴) هدفمندی نظام آفرینش - بهره‌مندی انسان از نیروی تعقل و تفکر و لزوم انتخاب راه درست

۶ راه انتخاب صحیح اهداف و دل بستن به آن‌ها در کدام گزینه به درستی بیان شده است؟

- (۱) مشخص کردن ارزش هدف‌ها - تقسیم آن‌ها به هدف‌های فرعی و اصلی براساس نوع بینش انسان
 (۲) مشخص کردن هدف‌های پایان‌ناپذیر و ارزش دادن به آن‌ها - رتبه دادن به آن‌ها براساس ارزشی که دارند.
 (۳) مشخص کردن ارزش هدف‌ها - رتبه دادن به آن‌ها براساس ارزشی که دارند.
 (۴) مشخص کردن هدف‌های پایان‌ناپذیر و ارزش دادن به آن‌ها - تقسیم آن‌ها به هدف‌های فرعی و اصلی براساس نوع بینش انسان

۷ این نکته که «در پی خلقت تک‌تک موجودات این جهان هدفی وجود داشته است» نتیجه کدام استدلال است؟

- (۱) خلقت هر موجودی نظمی دارد و هر نظمی هدفی را دنبال می‌کند.
 (۲) خالق آن‌ها خدایی حکیم است و خدای حکیم هیچ کاری را بیهوده انجام نمی‌دهد.
 (۳) خلقت هر موجودی براساس برنامه‌ای مشخص بوده است.
 (۴) هر موجودی به سوی مقصدی در حرکت است که همان هدف اوست.

۸ انتخاب هدف برای انسان بر چه اساسی صورت می‌گیرد و این امر در رابطه با حیوانات و گیاهان به ترتیب چگونه است؟

- (۱) شناخت و بینش - غریزی - طبیعی (۲) شناخت و اختیار - طبیعی - غریزی
 (۳) شناخت و اختیار - غریزی - طبیعی (۴) شناخت و بینش - طبیعی - غریزی

۹ براساس تعالیم اسلام، «هر حرکت و عملی که برای رضای خدا باشد» معترف کدام مورد و برگرفته از کدام آیه است؟

- (۱) عبادت - ﴿قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ (۲) اخلاص - ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾
 (۳) عبادت - ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾ (۴) اخلاص - ﴿قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾

۱۰ شکست و پیروزی در اندیشه کسی که هدف و مقصد زندگی او خداوند است، به ترتیب چه معنایی می‌یابد و کدام آیه بیان حال چنین شخصی است؟

- (۱) دور شدن از خدا - شکرگزار نعمت خدا شدن - ﴿قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾
 (۲) کافر شدن به خدا - نزدیک شدن به خدا - ﴿إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا﴾
 (۳) دور شدن از خدا - نزدیک شدن به خدا - ﴿قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾
 (۴) کافر شدن به خدا - شکرگزار نعمت خدا شدن - ﴿إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا﴾

۱۱ تعریف جدید مفاهیم کلیدی زندگی هدف قرار دادن خدا در زندگی و اختلاف در انتخاب هدف‌های زندگی، معلول است.

۱) معلول - اختلاف در نوع بینش

۲) علت - اختلاف در نوع بینش

۳) علت - اختلاف در فرهنگ اجتماعی

۴) معلول - اختلاف در فرهنگ اجتماعی

۱۲ کامل‌ترین تعبیر درباره «زندگی به خاطر خدا» تعبیر کیست و کدام آیه شریفه بیان رسایی از این مفهوم است؟

۱) خداوند - ﴿مَنْ كَانَ يُرِيدُ ثَوَابَ الدُّنْيَا فَعِنْدَ اللَّهِ ثَوَابُ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ﴾ (۲) پیامبر ﷺ - ﴿مَنْ كَانَ يُرِيدُ ثَوَابَ الدُّنْيَا فَعِنْدَ اللَّهِ ثَوَابُ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ﴾

۳) خداوند - ﴿قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ (۴) پیامبر ﷺ - ﴿قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾

۱۳ این‌که انسان به دنبال اهداف پایان‌ناپذیر است، ناشی از کدام ویژگی فطری اوست؟

۱) داشتن اراده و اختیار

۲) داشتن روحیه بی‌نهایت طلبی

۳) بهره‌مندی از عقل و فکر

۴) شناخت اهداف

۱۴ عبارت «یک تیر و چند نشان» معرّف کدام هدف و نتیجه انتخاب چگونه افرادی است و مفهوم کدام آیه تأییدی بر این ادعاست؟

۱) اصلی - زیرک - ﴿فَعِنْدَ اللَّهِ ثَوَابُ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ﴾ (۲) برتر - مؤمن - ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾

۳) برتر - زیرک - ﴿فَعِنْدَ اللَّهِ ثَوَابُ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ﴾ (۴) اصلی - مؤمن - ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾

۱۵ پاسخ قرآن کریم به آنان که خواهان نعمت‌های دنیایی هستند، کدام آیه شریفه است و درک پیام این آیه و عمل به آن کدام نتیجه را به دنبال دارد؟

۱) ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾ - آباد شدن سرای آخرت

۲) ﴿فَعِنْدَ اللَّهِ ثَوَابُ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ﴾ - آباد شدن سرای آخرت

۳) ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾ - صرف نشدن سرمایه‌ها برای کارهای کم‌ارزش

۴) ﴿فَعِنْدَ اللَّهِ ثَوَابُ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ﴾ - صرف نشدن سرمایه‌ها برای کارهای کم‌ارزش

۱۶ اگر بگوییم: «در پس خلقت تک‌تک موجودات این جهان هدفی نهفته است»، به کدام ویژگی خلقت اشاره کرده‌ایم و این خود دلیلی بر کدام ویژگی

خداوند و مفهوم دریافت شده از کدام آیه شریفه است؟

۱) حق بودن - ربوبیت - ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾ (۲) انسجام - حکمت - ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾

۳) انسجام - ربوبیت - ﴿مَا خَلَقْنَاهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ﴾ (۴) حق بودن - حکمت - ﴿مَا خَلَقْنَاهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ﴾

۱۷ کدام عبارت قرآنی ناظر بر هدف آفرینش جن و انس است و شایستگی دریافت لطف و رحمت ویژه خداوند معلول کدام مورد است؟

۱) ﴿لِيَعْبُدُونِ﴾ - بندگی خداوند

۲) ﴿لَعَلِّي أَعْمَلُ صَالِحاً﴾ - برخورداری از روح کمال طلب

۳) ﴿لَعَلِّي أَعْمَلُ صَالِحاً﴾ - بندگی خداوند

۴) ﴿لِيَعْبُدُونِ﴾ - برخورداری از روح کمال طلب

۱۸ رسیدن به مال و ثروت و خیرخواهی نسبت به دیگران به ترتیب جزء کدام دسته از اهداف هستند و پایان‌ناپذیر بودن مربوط به کدام مورد است؟

۱) اصلی - فرعی - دوم (۲) اصلی - اول (۳) فرعی - فرعی - اول (۴) فرعی - اصلی - دوم

۱۹ بیت «ای عقل تو به باشی در دانش و در بینش؟ / یا آن‌که به هر لحظه صد عقل و نظر سازد؟» بر کدام مفهوم دلالت دارد؟

۱) در پس خلقت تک‌تک موجودات این جهان هدفی وجود دارد، زیرا خالق آن‌ها خدایی حکیم است.

۲) انسان روحیه‌ای بی‌نهایت طلب دارد، او به دنبال چیزهایی است که هرگز پایان نمی‌پذیرند.

۳) خداوند سرچشمه خوبی‌ها و زیبایی‌هاست و شایسته است که او را به عنوان هدف جامع برگزینیم.

۴) رسیدن به هدف بزرگ، همت و اراده بزرگ می‌خواهد.

۲۰ کدام بیت با آیه شریفه ﴿مَنْ كَانَ يُرِيدُ ثَوَابَ الدُّنْيَا فَعِنْدَ اللَّهِ ثَوَابُ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ﴾ ارتباط مفهومی ندارد؟

۱) ای دوست شکر بهتر یا آن‌که شکر سازد؟ / خوبی قمر بهتر، یا آن‌که قمر سازد؟

۲) ای باغ تویی خوش‌تر یا گلشن و گل در تو؟ / یا آن‌که برآرد گل، صد نرگس تر سازد؟

۳) بیخود شده‌آم، سرگشته و حیرانم / گاهیم بسوزد پر، گاهی سرو پر سازد

۴) ای عقل تو به باشی در دانش و در بینش؟ / یا آن‌که به هر لحظه صد عقل و نظر سازد؟

۲۱ شایستگی انتخاب به عنوان هدف نهایی معلول است.

۱) سعادت اخروی - بی‌نهایت طلبی روح انسان

۲) خدا و بندگی او - بی‌نهایت طلبی روح انسان

۳) سعادت اخروی - نامحدود بودن کمالات معبود

۴) خدا و بندگی او - نامحدود بودن کمالات معبود

پایه یازدهم

بخش اول: تفکر و اندیشه

﴿ درس اول: هدایت الهی ﴾

﴿ درس دوم: تداوم هدایت ﴾

﴿ درس سوم: معجزه جاویدان ﴾

﴿ درس چهارم: مسئولیت‌های پیامبر ﷺ ﴾

﴿ درس پنجم: امامت، تداوم رسالت ﴾

﴿ درس ششم: پیشوایان اسوه ﴾

﴿ درس هفتم: وضعیت فرهنگی، اجتماعی و سیاسی ... ﴾

﴿ درس هشتم: احیای ارزش‌های راستین ﴾

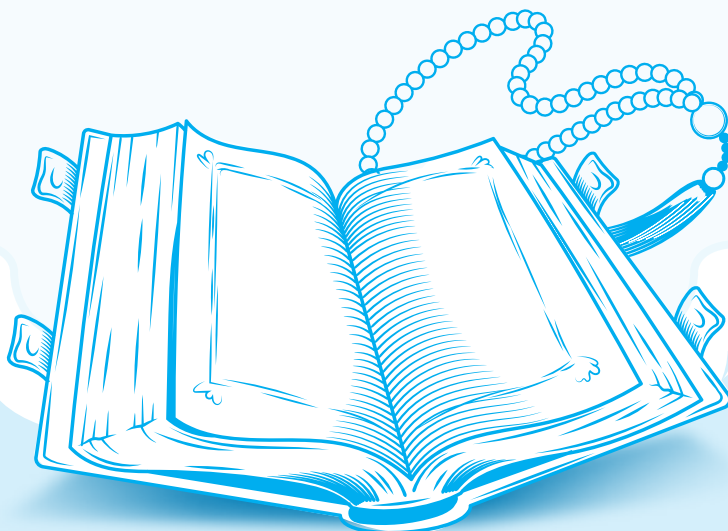
﴿ درس نهم: عصر غیبت ﴾

﴿ درس دهم: مرجعیت و ولایت فقیه ﴾

بخش دوم: در مسیر

﴿ درس یازدهم: عزت نفس ﴾

﴿ درس دوازدهم: پیوند مقدس ﴾

درس سوم: معجزه جاویدان

در این درس چه می خوانیم؟

هر پیامبری برای اثبات پیامبری خود، نشانه و معجزه‌ای را به مردم نشان داده است، اما پیامبر اسلام ﷺ از آن جا که باید نبوت خود را به مردمان دوره‌های پس از خود نیز ثابت کند، نیازمند معجزه‌ای ماندگار و جاودان است. در این درس با قرآن به عنوان معجزه پیامبر اسلام ﷺ آشنا می‌شویم و جنبه‌های مختلف معجزه بودن آن را بررسی می‌کنیم.

معجزه

- ۱ **تعریف:** کارهای **خارق‌العاده‌ای** که پیامبران برای **اثبات نبوت** خود انجام می‌دادند و هیچ‌کس بدون **اذن و تأیید خداوند** قادر به انجام آن نبود.
- ۲ در قرآن کریم به آن **آیت** (= نشانه و علامت نبوت) می‌گویند.
- ۳ دانشمندان اسلامی آن را **معجزه** می‌نامند. (معلول)
- دلیل:** عجز و ناتوانی سایر افراد در انجام این امور آشکار می‌شود. (علت)
- ۴ معجزات پیامبران گذشته **فقط برای مردم آن زمان** قابل مشاهده بود و امروز اثری از آن‌ها باقی نمانده است.

معجزه آخرین پیامبر الهی

ویژگی‌هایی که معجزه آخرین پیامبر الهی باید داشته باشد:

- ۱ **مردم زمان خودش** به معجزه بودن آن اعتراف کنند و آن را فوق توان بشری بدانند.
 - ۲ **آیندگان** هم معجزه بودن آن را تأیید کنند.
- علت این‌که خداوند معجزه پیامبر اکرم ﷺ را «کتاب» (قرآن) قرار داد این بود که هر دو ویژگی را داشته باشد؛ یعنی هم برای مردمان زمان خودش و هم برای آیندگان خارق‌العاده باشد و نتوانند مثل آن را بیاورند.

چند پیشنهاد برای اثبات معجزه نبودن و غیر الهی بودن قرآن

- ۱ خداوند به کسانی که در الهی بودن قرآن شک دارند، پیشنهاد کرده است تا **کتابی همانند آن** بیاورند.
- ۲ برای نشان دادن عجز و ناتوانی آن‌ها ← **آوردن ده سوره** را پیشنهاد داده است.
- ۳ برای اثبات نهایت عجز و ناتوانی آنان ← **آوردن حتی یک سوره** مانند قرآن را پیشنهاد کرده است.

آیات مرتبط:

سوره یونس - آیه ۳۸

﴿أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ قُلْ فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِّثْلِهِ﴾

می‌گویند [پیامبر قرآن را] به خداوند افترا بسته است، بگو: اگر می‌توانید یک سوره همانند آن را بیاورید.

﴿مفهوم آیه﴾ دعوت قرآن به مبارزه - الهی بودن قرآن و عجز دیگران (به ویژه شک‌کنندگان) در آوردن حتی یک سوره مثل آن.

نکات آیه

- ۱ این آیه از **شک‌کنندگان به الهی بودن قرآن** سخن می‌گوید. (در تست‌های سراسری ممکن است این گروه با عناوین مختلفی نامیده شوند: تردیدکنندگان در الهی بودن قرآن، مدعیان غیر الهی بودن قرآن و ...)
- ۲ این دعوت قرآن به مبارزه (آوردن حتی یک سوره مانند قرآن) در کتاب‌ها و کنکور نظام قدیم با عنوان **تحدی** (یا مبارزه طلبی) قرآن ذکر می‌شد. (اگر در تست‌ها دیدید، تعجب نکنید!)

۴ قرآن تأکید می‌کند که مدعیان غیر الهی بودن قرآن هرگز نمی‌توانند همانند قرآن را بیاورند.

سوره اسراء - آیه ۸۸

﴿قُلْ لَئِنِ اجْتَمَعَتِ الْإِنْسُ وَالْجِنُّ عَلَىٰ أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هَذَا الْقُرْآنِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا﴾

بگو اگر تمامی انس و جن جمع شوند تا همانند قرآن را بیاورند، نمی‌توانند همانند آن را بیاورند، هر چند پشتیبان هم باشند.

مفهوم آیه دعوت قرآن به مبارزه (تحدی) - عجز و ناتوانی انس و جن در آوردن کتابی مثل قرآن.

نکات آیه

- ۱ این آیه خطاب به پیامبر ﷺ (قُل) و در پاسخ به تردیدکنندگان در الهی بودن قرآن است.
 - ۲ در این آیه نیز تحدی و مبارزه طلبی قرآن دیده می‌شود: ﴿لَئِنِ اجْتَمَعَتِ الْإِنْسُ وَالْجِنُّ ...﴾
 - ۳ هیچ‌کس نمی‌تواند کتابی مانند قرآن بیاورد و این نشانهٔ معجزه بودن و الهی بودن قرآن است: ﴿لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ ...﴾
- ارتباط:** این آیه با آیهٔ ﴿أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ ...﴾ هم مفهوم است.

آسان‌ترین راه برای غیر الهی نشان دادن قرآن، آوردن سوره‌ای مشابه یکی از سوره‌های آن است.

جنبه‌های اعجاز قرآن کریم

- ۱ **لفظی:** بیان معارف ژرف و عمیق قرآن در زیباترین و مناسب‌ترین کلمات و عبارات.
 - هر کس با زبان عربی آشنا باشد، به محض خواندن قرآن درمی‌یابد که آیات آن با سایر سخن‌ها کاملاً فرق می‌کند و به شیوه‌ای خاص بیان شده است.
 - ساختار زیبا، آهنگ دلنشین کلمه‌ها و جمله‌ها و ۳ شیرینی بیان و رسایی تعبیرات با وجود اختصار (علت)، سبب شده بود که سران مشرکان مردم را از شنیدن قرآن منع کنند و آن‌ها را به خاطر این کار مجازات کنند. (معلول)
 - همین زیبایی لفظی (علت) سبب نفوذ خارق‌العادهٔ قرآن کریم در افکار و قلوب در طول تاریخ شده است و بسیاری از مردم (به‌خصوص ادیبان و دانشمندان) تحت تأثیر آن (زیبایی لفظی) مسلمان شده‌اند. (معلول)
- ۲ **محتوایی:** قرآن کریم از نظر محتوا و ویژگی‌هایی دارد که نشان می‌دهد از قلم هیچ اندیشمندی تراوش نکرده، چه برسد به شخصی که قبل از آن چیزی ننوشته و آموزشی ندیده است (پیامبر اکرم ﷺ).
- جنبهٔ محتوایی برای کسانی که زبان قرآن را نمی‌دانند و فقط از ترجمه‌ها استفاده می‌کنند نیز قابل درک و فهم است.
- اُمّی (بی‌سواد) بودن پیامبر ﷺ در کنار محتوای قرآن یکی دیگر از نشانه‌های معجزه بودن آن است. اگر این کتاب از طریق یکی از درس‌خواندگان و دانشمندان جامعه آورده می‌شد، در الهی بودن آن شک می‌کردند.

آیهٔ مرتباً:

سورهٔ عنکبوت - آیهٔ ۴۸

﴿وَمَا كُنْتَ تَتْلُو مِنْ قَبْلِهِ مِنْ كِتَابٍ وَلَا تَخُطُّهُ بِيَمِينِكَ إِذًا لَآتَاكِ الْمُبْتَلُونَ﴾

و پیش از آن هیچ نوشته‌ای را نمی‌خواندی و با دست خود، آن را نمی‌نوشتی که در آن صورت، کجروان به شک می‌افتادند.

مفهوم آیه اگر قرآن بر پیامبری باسواد نازل می‌شد، در الهی بودن آن جای تردید بود.

نکته آیه این آیه به «اُمّی بودن پیامبر ﷺ» اشاره دارد و به تأثیر آن در پذیرش الهی بودن قرآن. (بیان دلیل نزول قرآن بر شخصی اُمّی)

ارتباط: این آیه با ابیات زیر هم مفهوم است:

دل رمیدهٔ ما را انیس و مونس شد	ستاره‌ای بدرخشید و ماه مجلس شد
به غمزه مسئله‌آموز صد مدرّس شد	نگار من که به مکتب نرفت و خط نوشت

برخی از جنبه‌های اعجاز محتوایی

- ۱ **انسجام درونی در عین نزول تدریجی:** آثار و نوشته‌های اولیهٔ دانشمندان با آثار دوره‌های پختگی آنان متفاوت است و نیاز به اصلاح دارد؛ برای همین دانشمندان در آثار گذشته خود تجدید نظر می‌کنند، اما قرآن در طول ۲۳ سال و به تدریج بر پیامبر نازل شد و دربارهٔ موضوعات مختلف سخن گفت، بدون این‌که در آیات آن تعارض و ناسازگاری با هم دیده شود.
- آیات قرآن دقیق‌تر از اعضای بدن با یکدیگر هماهنگی دارند و همدیگر را تأیید می‌کنند.

سوره نساء - آیه ۸۲

﴿أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا﴾

آیا در قرآن نمی‌اندیشند که اگر از نزد غیر خدا بود، قطعاً در آن ناسازگاری بسیار می‌یافتند.

مفهوم آیه انسجام و هماهنگی آیات قرآن، نشان‌دهنده الهی بودن آن است.

۲ تأثیرناپذیری از عقاید دوران جاهلیت: در هر دوره‌ای، آداب و رسوم و فرهنگ هر جامعه بر مردمان آن تأثیر می‌گذارد. تأثیر نپذیرفتن قرآن از عقاید نادرست، خرافی و شرک‌آلود دوران خود و مبارزه با این آداب جاهلی و اصلاح جامعه با عدالت خواهی، علم دوستی، معنویت و حقوق برابر انسان‌ها، یکی دیگر از نشانه‌های الهی بودن (معجزه بودن) قرآن است.

۳ جامعیت و همه‌جانبه بودن قرآن: قرآن درباره همه مسائل مهم و حیاتی که انسان در هدایت به سوی کمال نیاز دارد، سخن گفته است. (مسائل معنوی، آخرت، ارتباط با خدا و مسائل مادی، اجتماعی و ...)

مدیث مرتباً:

امام باقر (ع)

خداوند آنچه را که امت تا روز قیامت به آن احتیاج دارد، در کتابش (قرآن) آورده است.

مفهوم حدیث جامعیت و همه‌جانبه بودن قرآن

۴ ذکر نکات علمی بی‌سابقه: قرآن کریم در جامعه‌ای که علم و دانش جایگاهی نداشت به نکات علمی بی‌سابقه‌ای اشاره کرده که بعدها توسط دانشمندان کشف شده است؛ نکاتی مثل:

الف نیروی جاذبه: خداوند آسمان‌ها را با ستون‌هایی که برای شما دیدنی نیستند، بر پا داشته است.

ب انبساط جهان: کهکشان‌ها با سرعت فوق‌العاده‌ای در حال حرکت و فاصله گرفتن از یکدیگرند که در نتیجه آن، جهان هستی مدام در حال گسترش و انبساط است. این نظریه در قرن بیستم کشف شد، اما در قرآن به آن اشاره شده است.
 ذکر این قبیل نکات علمی فقط از خداوند متعال ساخته است که آگاه به همه علوم است.

آیه مرتباً:

سوره ذاریات - آیه ۴۷

﴿وَالسَّمَاءَ بَنَيْنَاهَا بِأَيْدٍ وَإِنَّا لَمُوسِعُونَ﴾

و آسمان را با قدرت خود برافراشتیم و همواره آن را وسعت می‌بخشیم.

مفهوم آیه انبساط جهان

نکته آیه این آیه به یکی از نکات علمی بی‌سابقه اشاره دارد، پس نشان‌دهنده جنبه محتوایی اعجاز قرآن است.

سؤالات درس سوم

(فارج از کشور ۹۷)

۱ نفوذ خارق‌العاده قرآن کریم در طول تاریخ مرهون چیست و تحدی مربوط به کدام بخش از اعجاز آن است؟

- ۱) سازگاری و هماهنگی در عین نزول تدریجی - ظاهری و باطنی
- ۲) شیرینی و رسایی تعبیرات و فصاحت و بلاغت - ظاهری و باطنی
- ۳) سازگاری و هماهنگی در عین نزول تدریجی - لفظی و محتوایی
- ۴) شیرینی و رسایی تعبیرات و فصاحت و بلاغت - لفظی و محتوایی

(انسانی ۹۴ - با تغییر)

۲ کدام آیه شریفه بیانگر کاری است که مدعی غیرخدایی بودن قرآن کریم، برای اثبات ادعای خود باید انجام دهد؟

- ۱) ﴿أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ وَ لَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا﴾
- ۲) ﴿وَمَا كُنْتَ تَتْلُو مِنْ قَبْلِهِ مِنْ كِتَابٍ وَلَا تَخُطُّهُ بِيَمِينِكَ إِذًا لِآزَابِ الْمُضْطَلُونَ﴾
- ۳) ﴿قُلْ لَئِنِ اجْتَمَعَتِ الْإِنْسُ وَالْجِنُّ عَلَىٰ أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هَذَا الْقُرْآنِ ...﴾
- ۴) ﴿أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ قُلْ فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِثْلِهِ﴾

۳ آیه شریفه ﴿أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ وَ لَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا﴾ ناظر بر کدام مورد است و بر کدام یک از جنبه‌های اعجاز قرآن

(هنر ۹۴ - با تغییر)

دلالت می‌کند؟

- ۱) تأثیرناپذیری از عقاید دوران جاهلیت - لفظی
- ۲) انسجام درونی در عین نزول تدریجی - محتوایی
- ۳) تأثیرناپذیری از عقاید دوران جاهلیت - محتوایی
- ۴) انسجام درونی در عین نزول تدریجی - لفظی

۴ پیامبر گرامی اسلام ﷺ مطابق رسم زمانه نزد کسی درس نخواند، در عین حال از همان ابتدای بعثت آیاتی را بر مردم خواند که برترین معارف را

(زبان ۹۴)

دربرداشت. قرآن کریم در این باره چه می‌فرماید؟

- ۱) ﴿كَذَلِكَ أَرْسَلْنَاكَ فِي أُمَّةٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهَا أُمَمٌ لَتَتْلُو عَلَيْهِمُ الَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ﴾
- ۲) ﴿وَمَا كُنْتَ تَتْلُو مِنْ قَبْلِهِ مِنْ كِتَابٍ وَلَا تَخُطُّهُ بِيَمِينِكَ إِذًا لِآزَابِ الْمُضْطَلُونَ﴾
- ۳) ﴿أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ وَ لَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا﴾
- ۴) ﴿وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِثْلِهِ﴾

(فارج از کشور ۹۴)

۵ کدام مورد بیانگر جنبه‌های اعجاز لفظی قرآن کریم است؟

- ۱) عدم وجود تعارض و ناسازگاری و هماهنگی وصف‌ناپذیر الفاظ قرآن
- ۲) رسایی در معنا با وجود ایجاز و اختصار و فصاحت و بلاغت این کتاب
- ۳) توجه به استفاده از الفاظ هماهنگ با فرهنگ مردم حجاز و تأثیرپذیری از آن
- ۴) درخشندگی و شادابی هر چه بیشتر همراه با پیشرفت فرهنگ و دانش بشری

۶ آیات شریفه ﴿وَ السَّمَاءُ بَيْنَاهَا بِأَيْدٍ وَإِنَّا لَمُوسِعُونَ﴾ و «خداوند آسمان‌ها را با ستون‌هایی که برای شما دیدنی نیستند، برپا داشته است» و ﴿أَفَلَا

(هنر ۹۳ - با تغییر)

يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ وَ لَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا﴾ به ترتیب ناظر بر کدام ویژگی از اعجاز محتوایی قرآن است؟

- ۱) نکات علمی - جاذبه میان ستارگان - تأثیرناپذیری از عقاید دوران جاهلیت
- ۲) نکات علمی - جاذبه میان ستارگان - انسجام درونی در عین نزول تدریجی
- ۳) جاذبه میان ستارگان - نکات علمی - انسجام درونی در عین نزول تدریجی
- ۴) جاذبه میان ستارگان - نکات علمی - تأثیرناپذیری از عقاید دوران جاهلیت

(زبان ۹۳ - با تغییر)

۷ اگر کسی ادعا کند که: «اعجاز قرآن، مختص زمان نزول و ابلاغ آن است» پیام کدام آیه مردود بودن این ادعا را بر ملا می‌کند؟

- ۱) ﴿قُلْ لَئِنِ اجْتَمَعَتِ الْإِنْسُ وَالْجِنُّ عَلَىٰ أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هَذَا الْقُرْآنِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ﴾
- ۲) ﴿وَمَا كُنْتَ تَتْلُو مِنْ قَبْلِهِ مِنْ كِتَابٍ وَلَا تَخُطُّهُ بِيَمِينِكَ إِذًا لِآزَابِ الْمُضْطَلُونَ﴾
- ۳) ﴿أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ وَ لَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا﴾
- ۴) ﴿يَلْغُ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَغْتَ رِسَالَتَهُ وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ﴾

(فارج از کشور ۹۳ - با تغییر)

۸ آسان‌ترین راه برای غیر الهی نشان دادن اسلام و قرآن است و قرآن در مقابل مخالفان می‌فرماید:

- ۱) آوردن سوره‌ای مشابه یکی از سوره‌های این کتاب الهی - ﴿فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِثْلِهِ﴾
- ۲) آوردن سوره‌ای مشابه یکی از سوره‌های این کتاب الهی - ﴿لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ﴾
- ۳) پراکندن مردم دین‌باور از پیوستگی به پیامبر ﷺ با تهدید و تطمیع - ﴿لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ﴾
- ۴) پراکندن مردم دین‌باور از پیوستگی به پیامبر ﷺ با تهدید و تطمیع - ﴿فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِثْلِهِ﴾

۱۶ اگر بگوییم: «معجزه پیامبر گرامی اسلام ﷺ با معجزه دیگر پیامبران تفاوت دارد» به کدام ویژگی آن اشاره کرده‌ایم و آن‌جا که قرآن معجزات پیامبران

را «آیت» می‌نامد، کدام معنی ظهور می‌یابد؟

- ۱) مکتوب و نوشته بودن آن - نشانه و علامت نبوت
- ۲) همیشگی بودن معجزه و تأیید آیندگان - نشانه و علامت نبوت
- ۳) همیشگی بودن معجزه و تأیید آیندگان - نشانه عجز و ناتوانی مردم
- ۴) مکتوب و نوشته بودن آن - نشانه عجز و ناتوانی مردم

۱۷ کدام گزینه با جنبه‌های محتوایی اعجاز قرآن کریم مرتبط نیست؟

- ۱) تأثیرگذاری قرآن بر بسیاری از مردم از جمله بر ادیبان و اندیشمندان
- ۲) بی‌نیازی قرآن از اصلاح و تجدیدنظر در دوره‌های مختلف زندگی پیامبر ﷺ
- ۳) اصلاح جامعه و پرداختن به مسائلی همچون عدالت خواهی، علم دوستی و ...
- ۴) بیان مسائل مربوط به زندگی مادی و دنیوی انسان و مسئولیت‌های اجتماعی او

۱۸ آیه شریفه ﴿وَالسَّمَاءَ بَنَيْنَاهَا بِأَيْدٍ وَإِنَّا لَمُوسِعُونَ﴾ در بردارنده کدام مفهوم و یاری‌گر درک کدام جنبه از جنبه‌های اعجاز قرآن است؟

- ۱) جاذبه زمین - اعجاز محتوایی
- ۲) انبساط جهان - اعجاز لفظی
- ۳) انبساط جهان - اعجاز محتوایی
- ۴) جاذبه زمین - اعجاز لفظی

۱۹ پاسخ قطعی خداوند به مدعیان غیر الهی بودن قرآن چیست و اثبات نهایت عجز و ناتوانی مخالفان در کدام عبارت شریفه نمایان می‌شود؟

- ۱) یک سوره مانند سوره‌های قرآن بیاورند. - ﴿قُلْ فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِّثْلِهِ﴾
- ۲) کتابی همانند قرآن بیاورند. - ﴿أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هَذَا الْقُرْآنِ﴾
- ۳) کتابی همانند قرآن بیاورند. - ﴿قُلْ فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِّثْلِهِ﴾
- ۴) یک سوره مانند سوره‌های قرآن بیاورند. - ﴿أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هَذَا الْقُرْآنِ﴾

۲۰ «آنان که هنگام خواندن قرآن متوجه تفاوت آن با سایر کتاب‌ها و شیوه بیان آن می‌شوند» و «آنان که معارف عظیم قرآن را با استفاده از ترجمه‌ها درک

و دریافت می‌کنند» به ترتیب کدام جنبه‌های اعجاز قرآن را دریافته‌اند؟

- ۱) لفظی - محتوایی
- ۲) لفظی - لفظی
- ۳) محتوایی - لفظی
- ۴) محتوایی - محتوایی

۲۱ حدیث امام باقر علیه السلام که می‌فرماید: «خداوند آنچه را امت تا روز قیامت به آن احتیاج دارد، در کتابش آورده است.» کدام دسته از نیازهای انسان را

مورد نظر قرار داده و به کدام جنبه از اعجاز محتوایی اشاره نموده است؟

- ۱) نیازهای معنوی انسان - انسجام درونی
- ۲) نیازهای معنوی انسان - همه‌جانبه بودن قرآن
- ۳) نیازهای مربوط به هدایت انسان - انسجام درونی
- ۴) نیازهای مربوط به هدایت انسان - همه‌جانبه بودن قرآن

۲۲ این نکته که «آیات قرآن کریم دقیق‌تر از اعضای یک بدن با هم هماهنگی دارند» طبق پیام کدام آیه مورد تأکید قرار می‌گیرد؟

- ۱) ﴿وَمَا كُنْتُمْ تَتْلُوا مِنْ قَبْلِهِ مِنْ كِتَابٍ وَلَا تَخُطُّهُ بِيَمِينِكُمْ﴾
- ۲) ﴿وَالسَّمَاءَ بَنَيْنَاهَا بِأَيْدٍ وَإِنَّا لَمُوسِعُونَ﴾
- ۳) ﴿أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ وَ لَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا﴾
- ۴) ﴿لَئِنْ اجْتَمَعَتِ الْإِنْسُ وَالْجِنُّ عَلَىٰ أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هَذَا الْقُرْآنِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ﴾

پایه دوازدهم

بخش اول: تفکر و اندیشه

« درس اول: هستی بخش

« درس دوم: یگانه بی همتا

« درس سوم: توحید و سبک زندگی

« درس چهارم: فقط برای او

« درس پنجم: قدرت پرواز

« درس ششم: سنت‌های خداوند در زندگی

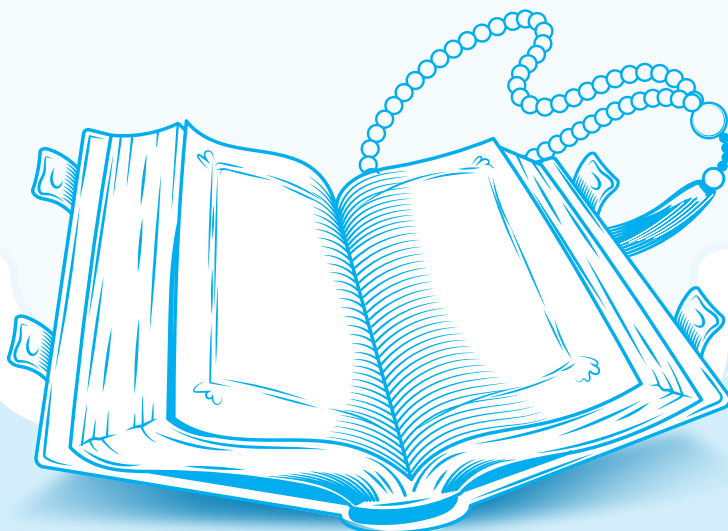
بخش دوم: در مسیر

« درس هفتم: بازگشت

« درس هشتم: احکام الهی در زندگی امروز

« درس نهم: پایه‌های استوار

« درس دهم: تمدن جدید و مسئولیت ما

درس دوم: یگانه بی همتا

در این درس چه می خوانیم؟

مراتب مختلف توحید نظری (توحید در عقیده و قلب) و روابط علی و معلولی موجود میان آن‌ها و نیز انواع شرک در عقیده و مصادیق آن، یک‌به‌یک مورد بحث قرار می‌گیرد.

مراتب توحید

اصل توحید

این اعتقاد که «خداوند یگانه و بی همتاست و هیچ شریکی در هیچ زمینه‌ای ندارد» اصل توحید نامیده می‌شود.

- توحید (یکناپرستی) — (۱) مهم‌ترین اعتقاد دینی
 — (۲) سرلوحه دعوت همه پیامبران
 — (۳) روح پیکره معارف و احکام دین می‌باشد که بدون اعتقاد به آن، هیچ اعتقاد دیگری اعتبار ندارد.

آیات مرتبط:

سوره توحید

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾

به نام خداوند بخشنده بخشایگر

﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾

بگو اوست خدای یگانه

﴿اللَّهُ الصَّمَدُ﴾

خدایی که بی نیاز مطلق است

﴿لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ﴾

نه زاده و نه زاییده شده است

﴿وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ﴾

و هیچ‌کس همتای او نیست

مفهوم آیات: یگانگی و شریک‌ناپذیری خداوند

نکات آیات

۱) آیه اول و چهارم، به اصل توحید و یگانگی خداوند اشاره دارد. [أحد... أحد]

۲) آیه ﴿اللَّهُ الصَّمَدُ﴾ به جهت اشاره به «بی‌نیازی خداوند» با عبارت ﴿هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ﴾ مرتبط است [ترکیبی با درس ۱ دینی دوازدهم]

۳) آیه سوّم، وجود هرگونه نقصان و صفات سلبی و صفات اکتسابی را از ذات اقدس الهی به دور دانسته است.

جمله «لا اله الا الله» و اثرات آن

- با گفتن این جمله (عبارت) تمام احکام و حقوق اسلامی فرد به رسمیت شناخته می‌شود.
- فقط یک شعار نیست، بلکه التزام به آن تمام ابعاد زندگی فرد تازه‌مسلمان را تغییر می‌دهد.
- باید در زندگی اجتماعی ظاهر شود و تجلی توحید در زندگی اجتماعی با ولایت امام که همان ولایت خداست، میسر می‌گردد. [ترکیبی با درس ۸ دینی یازدهم]
- اصل تبری (لا اله)، اصل تویی (إلا الله) [ترکیبی با درس ۹ دینی دهم]
- جعفر بن ابی طالب، تغییر وضعیت خودشان را بر اثر این جمله، این چنین در مقابل نجاشی (پادشاه حبشه) بیان می‌کند:

ویژگی‌های زندگی در دوره جاهلیت **تغییر وضعیت** ← ویژگی‌های زندگی در دوره اسلام

- ۱ بت پرستی، خوردن مردار، ارتکاب زشتی‌ها ← اعتقاد به توحید، عبادت خدا، مردودیت شرک و آیین مشرکانه گذشتگان
- ۲ قطع صلّه رحم و ... ← منع از خوردن مال یتیم ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَ الْيَتَامَىٰ...﴾ و نهی از دروغ و ... [ترکیبی با درس ۷ دینی دهم]

توحید و شرک در خالقیت

توحید در خالقیت یعنی خداوند **تنها مبدأ، منشأ و خالق جهان است.**
در کار آفرینش هیچ شریکی ندارد.

شرک در خالقیت اعتقاد به این که **جهان را چند خالق آفریده‌اند.**

این تصوّر که چند خدا وجود دارد و هر کدام، خالق بخشی از جهان هستند و یا با همکاری یکدیگر جهان را آفریده‌اند، غلط است و شرک در خالقیت می‌باشد.

آیات مرتبط:

سوره رعد - آیه ۱۶

«قُلِ اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ»

بگو خالق همه چیز خدا است.

سوره زمر - آیه ۶۲

«اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ»

خدا آفریننده هر چیزی است.

سوره رعد - آیه ۱۶

«أَمْ جَعَلُوا لِلَّهِ شُرَكَاءَ خَلَقُوا كَخَلْقِهِ فَتَشَابَهُ الْخَلْقُ عَلَيْهِمْ»

یا آن‌ها شریک‌هایی برای خدا قرار داده‌اند که [آن شریکان هم] مثل خداوند مخلوقی خلق کرده‌اند و خلقت‌ها بر آن‌ها مشتبه شده است و [از این رو شریکان را نیز مستحق عبادت دیده‌اند؟!]

مفهوم آیات **آیه‌های اوّل و دوم:** وحدانیت خداوند در خالقیت خود [توحید در خالقیت] - **آیه سوم:** مردودیت شرک در خالقیت

نکات آیات ۱) تنها وجودی که می‌آفریند، خداوند است، بنابراین نباید در شناخت خالق پدیده‌ها دچار اشتباه شویم. ﴿فَتَشَابَهُ الْخَلْقُ عَلَيْهِمْ﴾

۲) خلقت خداوند، دائمی است و شامل همه موجودات می‌گردد. ﴿خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ﴾

قلق کار

راهکارهای تشخیص «توحید در خالقیت»

کلیدواژه «خلق» و هم‌خانواده‌های آن، بیانگر شرک و یا توحید در خالقیت می‌باشند. دقت در مفهوم آیات، کاربرد شرک یا توحید بودن این کلیدواژه را مشخص می‌کند. علاوه بر مفهوم «خلقت»، مفاهیم «نشأت گرفتن» و «پدید آمدن» نیز بیانگر شرک یا توحید در خالقیت می‌باشند.

کلیدواژه **توحید در خالقیت:** خالق - پدیدآور - مبدأ و منشأ - از او بی و به سوی او بی - مقصد - غنی
شرک در خالقیت: خالق (در ارتباط با غیر خدا) - ناقص - محدود - چندخدایی - خالقیت بخشی از جهان

توحید و شرک در مالکیت

توحید در مالکیت نقطه مقابل شرک در مالکیت
عَلَّتْ أَنْ، تَوْحِيدٌ فِي الْخَالِقِيَّةِ

یعنی اعتقاد به این که **علاوه بر خداوند و در کنار (عرض) او، دیگران هم مالک بخشی از جهان هستند.**

شرک در مالکیت **مشروط است بر** اعتقاد به شرک در خالقیت

رابطه مالکیت انسان با مالکیت خداوند، یک رابطه طولی (نه عرضی!) است. [ترکیبی با درس ۵ دینی دوازدهم]

سوره آل عمران - آیه ۲۶

﴿قُلِ اللَّهُمَّ مَالِكَ الْمُلْكِ تُؤْتِي الْمُلْكَ مَنْ تَشَاءُ وَتَنْزِعُ الْمُلْكَ مِمَّنْ تَشَاءُ...﴾

بگو: بارها! حکومت از آن توست، [آن را] به هر کس که خواهی می بخشی و از هر کس که خواهی، می گیری ...

مفهوم آیه وحدانیت خداوند در مالکیت [توحید در مالکیت]

نکات آیه

- ۱ مالک اصلی و حقیقی جهان خداست و آن را به هر کس که خواهد می دهد.
- ۲ کلیدواژه «تشاء» بیانگر «اراده و مشیت الهی» است که هم بیانگر توحید در ربوبیت خداوند و هم مبین «قضای الهی» است. [ترکیبی با درس ۵ دینی دوازدهم]
- ۳ مفهوم اصلی این آیه، «توحید در مالکیت» است؛ اما با توجه به کلیدواژه «الملک» به معنای حکومت (فرمانروایی)، «توحید در ولایت» نیز برداشت می شود.

امام علی علیه السلام

خدای من! مرا این عزت بس که بنده تو باشم.

نکات حدیث

- ۱ این عبارت بیانگر توحید در مالکیت خداوند است، چراکه آمده «بنده تو» ﴿لک عبداً﴾؛ یعنی بنده ای برای تو.
- ۲ از راه های تقویت عزت نفس، «توجه به عظمت خداوند» و «تلاش برای بندگی» اوست. [ترکیبی با درس ۱۱ دینی یازدهم]

سوره رعد - آیه ۱۶

﴿قُلْ أَفَأَتَّخِذُهُم مِّنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ لَا يَمْلِكُونَ لِأَنفُسِهِمْ نَفْعًا وَلَا ضَرًّا قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَالْبَصِيرُ أَمْ هَلْ تَسْتَوِي الظُّلُمَاتُ وَالنُّورُ﴾

بگو آیا غیر از او سرپرستانی گرفته اید که [حتی] اختیار سود و زیان خود را ندارند؟ بگو آیا نابینا و بینا برابر است؟ آیا تاریکی ها و روشنایی برابرند؟

مفهوم آیه مردودیت شرک در مالکیت و ولایت

نکات آیه

- ۱ در این عبارت ابتدا به مردودیت شرک در ولایت ﴿اولیاء﴾ و سپس به مردودیت شرک در مالکیت ﴿یملکون﴾ اشاره شده است.
- ۲ کسی که اختیار سود و زیان خود را ندارد، نمی تواند سرپرست دیگران باشد.
- ۳ قرآن کریم، مشرکین را به کوردلان گرفتار در تاریکی ﴿الاعمی - الظلمات﴾ و مؤحدین را به بینایان قرار گرفته در مسیر روشنایی ﴿البصیر - النور﴾ تشبیه نموده است.
- ۴ راه باطل (غیر خدایی) زیاد است، اما راه حق (راه خدا) واحد است. ﴿الظُّلُمَاتُ - النُّورُ﴾

قلق کار

راهکارهای تشخیص «توحید در مالکیت»

- ۱ توجه به حرف «لر» به معنای «برای» ← ﴿قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي... لِّلَّهِ﴾ [ترکیبی با درس ۱ دینی دهم]
- ۲ توجه به کلیدواژه های «صاحب»، «از آن او»، «برای او» و «مالک» ← ﴿قُلِ اللَّهُمَّ مَالِكُ...﴾
- ۳ توجه به ضمیر متصل «ی» به معنای «...آم / ... من» ﴿عِبَادِي الَّذِينَ...﴾ ← «بندگان من که ...» [ترکیبی با درس ۷ دینی دوازدهم]

توحید و شرک در ولایت

نقطه مقابل شرک در ولایت
توحید در ولایت: **عَلَّتْ أَنْ**: توحید در مالکیت
معنا و مفهوم ← حق تصرف در چیزی که مالکیت آن برای خود است.

شرک در ولایت ← اعتقاد به این که ← دیگرانی نیز هستند ← که در کنار (عرض) خدا (۱) سرپرست جهان اند.
(۲) در آن حق تصرف دارند.

رابطه ولایت انسان با ولایت خداوند بر جهان، یک رابطه طولی (نه عرضی!) است [ترکیبی با درس ۵ دینی دوازدهم]، مثل ولایت پیامبر ﷺ و ائمه علیهم السلام بر مردم.

آیات مرتباً:

سوره کهف - آیه ۲۶

﴿... مَا لَهُمْ مِنْ دُونِهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا يُشْرِكُ فِي حُكْمِهِ أَحَدًا﴾

آن‌ها هیچ ولی [سرپرستی] جز او ندارند و او در فرمانروایی خود کسی را شریک نمی‌سازد.

مفهوم آیه: وحدانیت خداوند در ولایت [توحید در ولایت]

سوره رعد - آیه ۱۶

﴿قُلْ أَفَأَتَّخِذُكُمْ مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ﴾

بگو آیا غیر از او سرپرستانی گرفته‌اید

مفهوم آیه: مردودیت شرک در ولایت

قلق کار

راهکارهای تشخیص «توحید در ولایت»

۱) توجه به دو کلیدواژه «ولی» و «حکم» ← ﴿إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ...﴾ [ترکیبی با درس ۵ دینی یازدهم]

۲) توجه به مفاهیم «سرپرستی»، «تصرف و تغییر»، «فرمانروایی و حکومت»، «قضاوت و داوری»، «اجازه دخیل و تصرف» و «ملک و ملکوت» ← ﴿الملك﴾: «فرمانروایی»

توحید و شرک در ربوبیت

نقطه مقابل شرک در ربوبیت
توحید در ربوبیت: **عَلَّتْ أَنْ**: توحید در خالقیت، مالکیت و ولایت
مرتبط با مفاهیم «تدبیر کردن»، «اداره کردن»، «پرورش دادن»، «هدایت کردن»، «پابرجا نگه داشتن» و ...

شرک در ربوبیت
افتتاح (باز کردن) حساب جداگانه برای خود یا سایر مخلوقات در کنار (عرض) ربوبیت الهی
اعتقاد به این گمان که «کسی می‌تواند مستقل از خداوند، امور را تدبیر کند».

رابطه میان ربوبیت انسان و خدا در هستی، یک رابطه طولی (نه عرضی!) است.

توحید در ربوبیت بدان معنا نیست که موجودات، به خصوص انسان، قدرت تدبیر ندارند؛ باغبانی که زحمت می‌کشد و به پرورش درختان اقدام می‌کند، رشد این درختان نتیجه تدبیر اوست. بلکه، توحید در ربوبیت بدین معناست که این باغبان و تدبیرش همه از آن خداست و تحت تدبیر اویند.

آیات و مناجات مرتبط:

سوره انعام - آیه ۱۶۴

﴿ قُلْ أَغَيْرَ اللَّهِ أَبْغِي رَبًّا وَهُوَ رَبُّ كُلِّ شَيْءٍ ﴾

بگو: آیا جز خدا پروردگاری را بطلبم در حالی که او پروردگار همه چیز است؟

مفهوم آیه: مردودیت شرک در ربوبیت ﴿ قل اغیر الله ابغی ربا ﴾ و اثبات توحید در ربوبیت ﴿ هورب کل شیء ﴾

سوره رعد - آیه ۱۶

﴿ قُلْ مَنْ رَبِّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ قُلْ اللَّهُ ﴾

بگو پروردگار آسمان ها و زمین کیست؟ بگو خداست

مفهوم آیه: توحید در ربوبیت خداوند

امام علی (علیه السلام)

[خدای من] مرا این افتخار بس که تو پروردگار منی، خدای من! تو همان گونه ای که من دوست دارم، پس مرا توفیق ده تا آن گونه باشم که تو دوست داری.

نکات حدیث

- ۱) کلیدواژه «پروردگار» به توحید در ربوبیت اشاره دارد.
- ۲) عبارت «توفیق ده»، به درخواست از خداوند مبنی بر بهره مندی از سنت «توفیق الهی» اشاره دارد. [ترکیبی با درس ۶ دینی دوازدهم]

قلق کار

راهکارهای تشخیص «توحید در ربوبیت»

کلیدواژه های تشخیص توحید در ربوبیت عبارت است از: «تدبیر و اراده کردن»، «پرورش دادن»، «اداره کردن»، «راهنمایی کردن»، «مدیریت کردن» و ... از تمام آیات زیر، مفهوم «توحید در ربوبیت» برداشت می شود:

- ۱) ﴿ انا هدیناه السبیل ... ﴾ ← [ترکیبی با درس ۱ دینی یازدهم] (هدایت کردن)
- ۲) ﴿ لله رب العالمین ﴾ ← [ترکیبی با درس ۱ دینی دهم] (پرورش دادن)
- ۳) «خداوند، آسمان ها را با ستون هایی که برای شما دیدنی نیستند، برپا نگه داشته است.» ← [ترکیبی با درس ۳ دینی یازدهم] (برپا نگه داشتن)
- ۴) ﴿ ان الله یمسک السماوات و الارض ... ﴾ ← [ترکیبی با درس ۵ دینی دوازدهم] (نگه داشتن)

طرح چند سؤال

«عقیده به توانایی پیامبر اکرم (ص) و اولیای دین در برآوردن حاجات» اگر به اذن خدا دانسته شود ← عین توحید [در ربوبیت] است.
 اگر از خود آن ها و مستقل از خدا دانسته شود ← شرک [در ربوبیت] است.

«تنها گروهی از مسلمانان، که چنین درخواست هایی را شرک آلود می دانند» ← تکفیری ها (واردکننده بزرگترین ضربه بر اسلام)

«ذکر نمونه هایی از توسل»
 در قرآن: استغفار پیامبر (ص) فقط در مورد منافقان مؤثر نیست. (اما در رابطه با دیگران مؤثر است).
 در قرآن: درخواست فرزندان یعقوب از پدرشان که برای آن ها طلب آموزش کند و وعده یعقوب به آنان مبنی بر «دعا کردن در حق آنان»
 در تاریخ: درخواست دعا از پیامبر (ص) چه در زمان حیات و چه در زمان رحلت ایشان

سؤالات درس دوم

۱ عقیده به توانایی پیامبر اکرم ﷺ و اولیای دین در برآوردن حاجات انسان چه زمانی مصداق شرک پیدا می‌کند و کدام آیه شریفه حاکی از آن است؟

(ریاضی ۹۷ - با تغییر)

۱) این توانایی را از خود آن‌ها بدانیم - ﴿قل افاتخذتم من دونه اولیاء﴾

۲) این توانایی را در طول اراده الهی بدانیم - ﴿قل افاتخذتم من دونه اولیاء﴾

۳) این توانایی را از خود آن‌ها بدانیم - ﴿قل أغير الله ابغی رباً...﴾

۴) این توانایی را در طول اراده الهی بدانیم - ﴿قل أغير الله ابغی رباً...﴾

(زبان ۹۷)

۲ با توجه به آیه شریفه ﴿ما لهم من دونه من ولی و لا یشرک فی حکمه احداً﴾ کدام مفهوم دریافت می‌شود؟

۱) خدا ولی همه عالم است و اگر او به کسی اذن دهد، آن شخص می‌تواند در امور عالم تدبیر کند.

۲) هرگونه تصرف در جهان، حق و شایسته خداوند است و غیر از او کسی بر موجودات ولایت مستقل ندارد.

۳) اگر خداوند پیامبر ﷺ را ولی انسان‌ها معرفی می‌کند، یعنی بخشی از ولایت خود را به او واگذار کرده است.

۴) چون مخلوقات جهان از خدایند، مالک اصلی و حقیقی آن‌ها نیز خداوند است و مالکیت و ربوبیت نیز از آن اوست.

۳ باغبانی که درختان تحت تدبیر او هستند، چگونه توحید در ربوبیت را دریافت کرده است و کدام آیه به آن اشاره دارد؟

(تجربی ۹۷ - با تغییر - ترکیبی با درس ۵ دینی دوازدهم و درس ۱ دینی دهم)

۱) دقت در چگونگی اثرگذاری تدبیر او در گیاهان - ﴿لله رب العالمین﴾ ۲) دقت در چگونگی اثرگذاری تدبیر او در گیاهان - ﴿وما بینهما لاعین﴾

۳) بررسی رابطه طولی تدبیر او و تدبیر خداوند متعال - ﴿وما بینهما لاعین﴾ ۴) بررسی رابطه طولی تدبیر او و تدبیر خداوند متعال - ﴿لله رب العالمین﴾

۴ کسی که گمان می‌کند سایر مخلوقات مستقل از خداوند می‌توانند در اداره امور جهان دخالت کنند، در عین اعتقاد به کدام مرتبه توحید، گرفتار چه شرکی شده است؟

(هنر ۹۶)

۱) توحید در عبادت - شرک در ولایت

۲) توحید در خالقیت - شرک در ربوبیت

۳) توحید در عبادت - شرک در ربوبیت

۴) توحید در خالقیت - شرک در ولایت

۵ عبارت «خداوند جهان را به سوی آن مقصدی که برایش معین فرموده به پیش می‌برد» اشاره به کدام بعد توحید دارد و کدام آیه مرتبط با این مرتبه توحید است؟

(فارج از کشور ۹۵ - با تغییر - ترکیبی با درس ۱ دینی یازدهم)

۱) مالکیت - ﴿ما لهم من دونه من ولی و لا یشرک فی حکمه احداً﴾ ۲) ربوبیت - ﴿ما لهم من دونه من ولی و لا یشرک فی حکمه احداً﴾

۳) مالکیت - ﴿انا هدیناه السبیل...﴾ ۴) ربوبیت - ﴿انا هدیناه السبیل...﴾

(انسانی ۹۵ - با تغییر)

۶ آیه شریفه ﴿من رب السماوات و الارض﴾ اشاره به کدام بعد از ابعاد توحید دارد و بیانگر کدام مفهوم است؟

۱) ربوبیت - فرمانروای جهان خداست و هیچ‌کس در فرمانروایی شریک او نیست.

۲) خالقیت - فرمانروای جهان خداست و هیچ‌کس در فرمانروایی شریک او نیست.

۳) ربوبیت - خداوند جهان را اداره می‌کند و به سوی مقصدی معین پیش می‌برد.

۴) خالقیت - خداوند جهان را اداره می‌کند و به سوی مقصدی معین پیش می‌برد.

(ریاضی ۹۵)

۷ اگر خداوند متعال به کسی اذن دهد تا در اشیایی تصرف نماید، این اجازه چه مفهومی دارد؟

۱) در مسیر و مجرای ولایت الهی قرار گرفته و از خودش استقلال ندارد.

۲) به معنای واگذاری ولایت خداوند، به آن شخص و لازمه توحید در ولایت است.

۳) تصرف او در جهان در عرض ولایت خداست و هیچ‌کس دیگری جز او ولی انسان‌ها نیست.

۴) با توجه به ظرفیت متفاوت انسان‌ها، خداوند بخشی از ولایت خود را به آن‌ها واگذار می‌کند.

(تجربی ۹۵ - با تغییر)

۸ از تدبیر آیه شریفه ﴿قل اللهم مالک الملک تؤتی الملک...﴾ کدام مورد مفهوم می‌گردد؟

۱) علیت خالقیت خداوند و معلولیت توحید در ولایت ۲) علیت مالکیت خداوند و معلولیت توحید در ولایت

۳) معلولیت توحید در خالقیت و علیت توحید در ولایت ۴) معلولیت توحید در خالقیت و علیت وحدانیت خداوند در مالکیت

۹ عقیده به توانایی اولیای دین در برآوردن حاجات انسان وقتی موجب شرک در است که این توانایی را بدانیم و آیه ﴿قل هو الله احد﴾ بر دلالت دارد.

(فارج از کشور ۹۳)

۱) ربوبیت - در طول اراده خدا - اصل توحید

۲) خالقیت - از خود آن‌ها - توحید در خالقیت

۳) ربوبیت - از خود آن‌ها - اصل توحید

۴) خالقیت - در طول اراده خدا - توحید در خالقیت

درس اول: هستی بخش

۱ **گزینه ۲** افزایش خودشناسی ← درک بیشتر فقر و نیازمندی

دقت در فهم عبارت ﴿انتم الفقراء إلى الله﴾ ← افزایش عبودیت و بندگی

۲ **گزینه ۳** تفکر در ذات خداوند، ممنوع است. زیرا ذهن به حقیقت خداوند

احاطه پیدا نمی‌کند. هر چپستی که برای خداوند فرض کنیم، او را در حد تصورات ذهنی خود پایین آورده و محدود کرده‌ایم.

نکته شناخت هستی خداوند ← ممکن (شدنی)

شناخت چپستی خداوند ← ناممکن (ناشدنی)

تذکره «هستی» خداوند که در گزینه‌های (۱)، (۲) و (۴) آمده، قابل شناسایی

است و حدیث پیامبر اکرم ص، فقط مربوط به ذات خداوند می‌شود که قابل شناخت نیست.

۳ **گزینه ۳** رسول خدا ص فرمودند: «در همه چیز تفکر کنید ولی در ذات و

چپستی خداوند تفکر نکنید». براساس این حدیث نباید درباره چپستی خداوند تفکر کرد؛ زیرا لازمه شناخت هر چیزی احاطه و دسترسی به آن است ولی خداوند حقیقتی نامحدود دارد و چون نامحدود است، در ظرف ذهن ما نمی‌گنجد و ذهن به حقیقت خداوند احاطه پیدا نمی‌کند.

۴ **گزینه ۲** ﴿لا تفکروا فی ذات الله﴾ تفکر در ذات خداوند ← ممنوع

﴿تفکروا فی کل شیء﴾ تفکر در صفات خداوند ← مورد تشویق

۵ **گزینه ۱** شناخت هستی خداوند ← ممکن (شدنی)

شناخت چپستی خداوند ← ناممکن (ناشدنی)

۶ **گزینه ۱** خداوند نور هستی است. یعنی تمام موجودات، وجود خود را از

او می‌گیرند (جهان در پیدایش نیازمند به خداست) و به سبب او پیدا و آشکار می‌شوند و وجودشان به وجود او وابسته است (جهان در بقا، نیازمند به خداست). به همین جهت هر چیزی در این جهان، بیانگر وجود خالق و آیه‌ای از آیات الهی محسوب می‌شود.

نکته خداوند است که نور هستی می‌باشد و نه موجودات. بلکه موجودات

از آن جا که جلوه‌گاه خالق خود هستند، آیه‌ای می‌باشند از آیات (نشانه‌های) الهی.

۷ **گزینه ۲** براساس آیه ﴿الله نور السماوات و الارض﴾، منظور از نور بودن

خداوند این است که تمام موجودات وجود خود را از او می‌گیرند و به سبب او پیدا و آشکار می‌شوند و وجودشان به او وابسته است. به همین جهت هر چیزی در این جهان، بیانگر وجود خالق و آیه‌ای از آیات الهی است.

۸ **گزینه ۱** در مقام مثال می‌توان گفت که رابطه خداوند با جهان، تا حدی

شبیه رابطه مولد برق با جریان برق است، همین‌که مولد، متوقف شود، جریان برق هم قطع می‌گردد و لامپ‌های متصل به آن نیز خاموش می‌شوند. پس هستی (پیدایش و بقای) موجودات به خداوند وابسته است. از این عبارات، نیاز موجودات به خدا در پیدایش و بقای خود مفهوم می‌گردد. در قرآن کریم، انسان‌ها و سایر مخلوقات، «فقیر» و خداوند، «غنی» خوانده شده است.

۹ **گزینه ۱** عبارت ﴿یا ایها الناس انتم الفقراء إلى الله﴾ ← اشاره به فقر و

نیازمندی مخلوقات به خدا در پیدایش و بقا

مصراع «به صحرا بنگرم صحرا تو بینم» ← اشاره به مشهود بودن خداوند

در نظام هستی

۱۰ **گزینه ۲** میان افزایش معرفت انسان و افزایش عبودیت او، رابطه مستقیم

برقرار است:

افزایش خودشناسی ← درک بیشتر فقر و نیازمندی ← افزایش عبودیت

و بندگی

بنابراین افزایش خودشناسی (افزایش کمالات انسان)، علت (زاینده) درک بهتر فقر و نیازمندی است. قطع رابطه میان جریان برق و مولد آن ناممکن است؛ زیرا اگر لحظه‌ای مولد برق نباشد، جریان برقی هم وجود نخواهد داشت.

۱۱ **گزینه ۱** برای رسیدن به معرفت عمیق و والا، پاکی و صفای قلب نیاز است،

لذا اگر با عزم و تصمیم قوی حرکت کنیم، به یقین خداوند نیز کمک خواهد کرد (بهره‌مندی از سنت توفیق الهی) ولذت چنین معرفتی را به انسان خواهد چشاند.

۱۲ **گزینه ۲** مقدمه دوم: موجوداتی که پدیده هستند و وجودشان از خودشان

نیست، در موجود شدن نیازمند به وجودی هستند که وجودش از خودش باشد و پدیده نباشد. بنابراین جمله «احتیاج انسان به غیر برای موجود شدن» به مقدمه دوم اشاره دارد و بیت «خشک ابری که بود ز آب تهی / ناید از وی صفت آب‌دهی» نیز حاکی از آن است.

نکته برای فهم این‌که کدام جمله در رابطه با «مقدمه اول» و کدام جمله

در رابطه با «مقدمه دوم» است، دقت کنید و ببینید که در آن جمله صحبتی از خداوند، آفریدگار و به‌طور کل «غیر از خود» شده است یا خیر. اگر پاسخ «بله» بود، آن عبارت بیانگر مقدمه دوم می‌باشد.

۱۳ **گزینه ۳** انسان و مخلوقات جهان همواره و در هر «آن» به خداوند،

نیازمندند و این نیازمندی هیچ‌گاه قطع و کم نمی‌شود.

عبارت ﴿کل یوم هو فی شأن﴾ بیانگر این است که خداوند همواره دست‌اندرکار امری است و در حال پاسخگویی به احتیاجات مخلوقات ﴿یسألہ من فی السماوات و الارض﴾ می‌باشد.

۱۴ **گزینه ۴** این‌که انسان بتواند با هر چیزی خدا را ببیند، معرفتی عمیق و

والاست که اگر قدم پیش گذاریم و با عزم و تصمیم قوی حرکت کنیم (شرط)، خداوند نیز لذت چنین معرفتی را به ما خواهد چشاند (مشروط).

۱۵ **گزینه ۳** در کتاب درسی آمده است: «هر چه معرفت انسان به خود و

رابطه‌اش با خدا بیشتر شود، نیاز به او را بیشتر احساس و عجز و بندگی خود را بیشتر ابراز می‌کند»، بنابراین «فزونی معرفت انسان به خود و رابطه‌اش با خدا»، زاینده و علت «بیشتر شدن ابراز عجز و عبودیت نسبت به خداوند» می‌باشد.

۱۶ **گزینه ۳** انسان‌های آگاه، دائماً سایه لطف و رحمت خدا را احساس

می‌کنند و خود را نیازمند عنایات پیوسته او می‌دانند، به همین دلیل پیامبر گرامی اسلام فرمود: ﴿اللهم لا تکلنی إلى نفسی طرفة عین ابداء﴾ یعنی «خدایا مرا چشم به هم زدنی به خودم وامگذار» و میان آن‌ها رابطه علیت وجود دارد.

۱۷ **گزینه ۲** دلایل رد سایر گزینه‌ها:

گزینه (۱): مخلوقات در ذات خود، مستقل نیستند.

گزینه (۳): وجود مخلوقات، به خود آن‌ها وابسته نیست و ذات آن‌ها از خود آن‌ها نشأت نمی‌گیرد.

گزینه (۴): مخلوقات، «فقیر بالذات» هستند و نه «قائم بالذات».

نکته به مترادف‌ها در دین‌و زندگی بسیار توجه کنید، مثلاً در تست‌ها به جای «خداوند» ممکن است مترادف‌های زیر به کار رود:

(۱) قائم بالذات (۲) علت‌العلل (۳) مسبب‌الاسباب (۴) متکی به خود (۵) واجب‌الوجود (۶) همواره پابرجا (۷) وجود برتر و متعالی

و یا این‌که مثلاً به جای «پدیده» بگویند: (۱) فقیر بالذات (۲) وابسته به غیر (۳) متکی به غیر (۴) فناپذیر (۵) ممکن‌الوجود

۱۸ گزینه ۳ از مصادیق عمل به توصیه ﴿تفکروا فی کل شیء﴾، تفکر در رابطه با خدا و قدرت او است که عبارت ﴿ادمان التفکر فی الله﴾ به آن اشاره دارد. همچنین عبارت قرآنی ﴿أفلا يتدبرون القرآن﴾ از آن جا که به لزوم تدبر و تفکر در قرآن اشاره می‌کند، با این عبارت ارتباط مفهومی داشته و پاسخ درست می‌باشد.

۱۹ گزینه ۴ آیات «دلی‌کرمعرفت نور و...» و «به هر جا بنگرم کوه و در و دشت...» و آیه ﴿من آیاته...﴾، تماماً به این مطلب اشاره دارند که «همه موجودات، وجود خود را از خالق می‌گیرند و بنابراین، نشانه‌ای از آیات الهی هستند».

نکته آیاتی که با «من آیاته» شروع می‌شوند، با آیه ﴿الله نور السماوات و الارض﴾ قرابت مفهومی دارند، چراکه همگی به «آیه‌ای از آیات الهی بودن موجودات و نشانه‌های خداوند» اشاره دارند.

۲۰ گزینه ۲ آیه ﴿یسأله من فی السماوات و الارض...﴾ به ترتیب بیانگر دو مطلب می‌باشد:

الف) احتیاج دائمی مخلوقات به خداوند ﴿یسأله من...﴾

ب) اداره جهان توسط خداوند (توحید در ربوبیت)

بنابراین، این آیه با بیت «ما نبودیم و تقاضا مان نبود/ لطف تو ناگفته ما می‌شنود» مرتبط است، چرا که هر دو به «رب» بودن خداوند و پرورش یافتن مخلوقات توسط خالق، اشاره دارند.

درس دوم: یگانه بی‌همتا

۱ گزینه ۳ عقیده به توانایی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و اولیای دین علیهم السلام در برآوردن حاجات انسان (مانند شفا دادن) زمانی موجب شرک است که این توانایی را از خود آن‌ها و مستقل از خدا بدانیم. اما اگر این توانایی را صرفاً از خدا و انجام آن را با درخواست اولیاء از خداوند و به اذن خدا بدانیم، عین توحید در ربوبیت است. آیه ﴿قل غیر الله ابغی...﴾ نیز با این مطلب، هم‌مفهوم است.

۲ گزینه ۲ توحید در ولایت به آن معناست که چون خداوند تنها مالک جهان است، بنابراین تنها ولی و سرپرست جهان نیز می‌باشد و مخلوقات، جز به اذن و اجازه او نمی‌توانند در جهان تصرف کنند، چنین اذنی به معنای واگذاری ولایت خداوند به دیگری نیست، بلکه بدین معناست که خداوند آن شخص را در مسیر و مجرای ولایت خود قرار داده است.

دلایل رد سایر گزینه‌ها:

گزینه (۱): لغت «تدبیر» غلط است.

گزینه (۳): عبارت «بخشی از ولایت خود» نادرست است.

گزینه (۴): به جای عبارت «مالکیت و ربوبیت»، باید «ولایت» قرار می‌گرفت.

۳ گزینه ۴ توحید در ربوبیت، بدان معنا نیست که موجودات، به خصوص انسان‌ها، قدرت تدبیر ندارند؛ باغبانی که زحمت می‌کشد و به پرورش درختان اقدام می‌کند، رشد این درختان نتیجه تدبیر اوست. بلکه توحید در ربوبیت بدین معناست که این باغبان و تدبیرش، همه از آن خداست و تحت تدبیر اویند (بنابراین رابطه تدبیر مخلوقات (باغبان) با خدا، یک رابطه «طولی» است نه «عرضی»، به این معنا که انسان هر تدبیری دارد، نشأت گرفته از تدبیر خداوند است).

آیه شریفه ﴿لله رب العالمین﴾ نیز با توجه به کلیدواژه ﴿رب﴾ به توحید در ربوبیت اشاره دارد.

۴ گزینه ۲ برخی انسان‌ها توحید در خالقیت را قبول دارند، اما گرفتار شرک در ربوبیت می‌شوند؛ یعنی فکر می‌کنند که سایر مخلوقات، مستقل از خداوند می‌توانند در امور جهان دخالت کنند.

۵ گزینه ۴ این‌که خداوند «جهان را به سوی آن مقصدی که برایش معین فرموده، به پیش برد (هدایت کند)» یعنی «توحید در ربوبیت» که آیه ﴿انا هدیناه السبیل...﴾ با توجه به کلیدواژه ﴿هدیناه﴾ به آن اشاره دارد.

۶ گزینه ۳ مقصود از توحید در ربوبیت آن است که خداوند، جهان را اداره می‌کند و به سوی مقصدی معین هدایت می‌فرماید. آیه شریفه ﴿قل من رب السماوات و الارض قل الله﴾ نیز حاکی از همین مطلب است.

۷ گزینه ۱ اگر خداوند به کسی اذن در تصرف دهد، چنین اذنی به معنای واگذاری ولایت خداوند به دیگری نیست؛ نادرستی گزینه‌های (۲) و (۴) بلکه بدین معناست که آن شخص، در مسیر و مجرای ولایت الهی قرار گرفته و از خودش استقلال ندارد.

تذکره تصرف و ولایت اشخاصی دیگر غیر از خدا، در طول ولایت الهی است، نه در عرض آن. به همین جهت گزینه (۳) نادرست است.

۸ گزینه ۲ در آیه ﴿قل اللهم مالک الملک تؤتی الملک...﴾، کلیدواژه «مالک» به توحید در مالکیت و کلیدواژه «الملک» به معنای «حکومت»، بر توحید در ولایت دلالت دارد. توحید در مالکیت، علت توحید در ولایت است. بنابراین از این آیه، «علیت مالکیت خداوند و معلولیت ولایت خداوند» استنباط می‌گردد.

۹ گزینه ۳ عقیده به توانایی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و اولیای دین در برآوردن حاجات انسان وقتی موجب شرک در ربوبیت است که این توانایی را از خود آن‌ها بدانیم؛ اما اگر این توانایی را از خدا و به اذن خدا بدانیم، عین توحید است. هم چنین آیه شریفه ﴿قل هو الله احد﴾: «بگو اوست خدای یگانه» بیانگر اصل توحید است.

۱۰ گزینه ۳ توحید در کاربرد دینی، یعنی اعتقاد به این‌که خداوند یگانه است و شریک و همتایی ندارد. در هر دو عبارت مطرح شده در صورت سؤال، به یکتایی و یگانه بودن خداوند اشاره شده است؛ پس هر دو بیانگر اصل توحید هستند.

۱۱ گزینه ۳ اگر تصور کنیم دو یا چند خدا وجود دارند و هر کدام خالق بخشی از جهان هستند یا با همکاری یکدیگر، این جهان را آفریده‌اند، در واقع هر کدام از آن‌ها را محدود و ناقص فرض نموده‌ایم، زیرا هر یک از خدایان باید کمالاتی داشته باشد که دیگری آن کمالات را ندارد و گرنه عین هم‌دیگر می‌شوند و دیگر

چند خدا نیستند. این موضوع بیانگر استدلالی بر ردّ شرک در خالقیت و تأیید توحید در خالقیت می‌باشد.

تذکره عبارات مطرح شده در گزینه‌های (۱) و (۴)، بر توحید در ربوبیت و عبارت مطرح شده در گزینه (۲) بر توحید در ولایت دلالت دارند.

۱۲ گزینه ۱ هستی بخشی انحصاری خداوند که به معنای آن است که: «تنها خالق و هستی‌بخش جهان، خداست» از آیه: ﴿قُلِ اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ﴾ مفهوم می‌گردد.

۱۳ گزینه ۱ طلب کمک و درخواست از حقیقت روحانی پیامبر اکرم ﷺ و دیگر معصومان (علیهم‌السلام) به معنای دور شدن از توحید در ربوبیت نیست، زیرا این امر وقتی موجب شرک است که توانایی آنان در برآوردن خواسته‌ها را از خود آن‌ها بدانیم. آیه ﴿قُلْ مَنْ رَبِّ...﴾ بیانگر توحید در ربوبیت است.

۱۴ گزینه ۱ این مطلب که وجود خدا وابسته به چیزی نیست و تنها وجود بی‌نیاز خداست، از عبارت ﴿وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ﴾: «و خداوند بی‌نیاز ستوده است» به دست می‌آید. این مفهوم بیانگر توحید ذاتی است. توحید ذاتی بدین معناست که خداوند در ذات خود یکتاست و از هیچ جهتی به هیچ موجودی نیازمند نیست. (البته مبحث توحید ذاتی از کتاب‌های درسی جدید حذف شده است.)

۱۵ گزینه ۳ توحید در ربوبیت بدین معناست که خداوند صاحب اختیاری است که تدبیر همه امور هستی به دست اوست؛ به طوری که جهان را اداره می‌کند و به سوی آن مقصدی که برایش معین فرموده، هدایت می‌نماید و به پیش می‌برد. این موضوع همان مفهوم عبارت «فَعَالٌ مَا يَشَاءُ بُوْدُن» یعنی انجام دهنده هر کاری که بخواهد، است.

کلیدواژه «تشاء» در آیه ﴿... تَوْتَى الْمَلِكِ مِنْ تَشَاءٍ﴾ به اراده الهی و در نتیجه «توحید در ربوبیت» اشاره دارد.

۱۶ گزینه ۳ توحید در مالکیت، علت توحید در ولایت و توحید در ربوبیت می‌باشد.

﴿لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ ← توحید در ربوبیت

﴿هُوَ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ﴾ ← اصل توحید

﴿هُوَ رَبُّ كُلِّ شَيْءٍ﴾ ← توحید در ربوبیت

﴿اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ﴾ ← توحید در خالقیت

﴿كُلُّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ﴾ ← توحید در ربوبیت

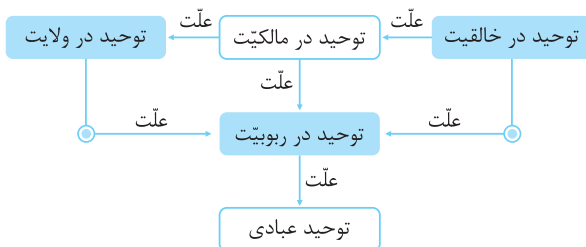
﴿لَا يَشْرِكُ فِي حُكْمِهِ أَحَدًا﴾ ← توحید در ولایت

﴿أَنَا هُدِينَا السَّبِيلُ﴾ ← توحید در ربوبیت

﴿فَاعْبُدْهُ هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ﴾ ← توحید عملی

بنابراین، گزینه (۳) صحیح است که به ترتیب، به توحید در ربوبیت و توحید در ولایت اشاره کرده و میان آن‌ها رابطه علیت وجود دارد.

نکته روابط علت و معلول میان ابعاد و مراتب توحید بسیار حائز اهمیت است:

۱۷ گزینه ۲ «افتتاح حسابی جداگانه به جهت اداره جهان برای مخلوقات در کنار خداوند» یعنی شرک در ربوبیت، که در مقابل «توحید در ربوبیت» قرار دارد. آیه ﴿رَزَقَكُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ﴾ با توجه به کلیدواژه «رزقکم» به توحید در ربوبیت اشاره دارد، چرا که «رزق رساندن به انسان» از مصادیق پرورش انسان توسط خداوند می‌باشد.

«اعتقاد به آفرینش جهان توسط اصل‌های متعدد» بیانگر شرک در خالقیت است که مفهوم مقابل آن، «توحید در خالقیت» است. کلیدواژه «خلق» در آیه ﴿أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ﴾ به توحید در خالقیت اشاره دارد.

۱۸ گزینه ۱ علت توحید در مالکیت «مالک»، توحید در خالقیت «خالق» می‌باشد.

۱۹ گزینه ۳ در آیه ﴿مَنْ كَانَ يَرِيدِ الْعِزَّةَ فَلِلَّهِ...﴾ بیان شده است که هر کس خواهان عزت است، باید آن را از خدا بخواهد و بندگی او را انجام دهد. امام علی (علیه‌السلام) نیز، در این حدیث شریف همین مطلب را فرموده‌اند.

درس سوم: توحید و سبک زندگی

۱ گزینه ۳ اطاعت از خدا، اطاعت از رسول خدا ﷺ و جانشینان آن حضرت، لازمه توحید عملی می‌باشد.

دلایل رد سایر گزینه‌ها:

گزینه ۱: اطاعت از خدا، اطاعت از پیامبر ﷺ و جانشینان آن حضرت، لازمه «اطاعت از خدا» است و نه لازمه اطاعت از اولی الامر.

گزینه ۲: اطاعت از حاکمان نادرست است.

گزینه ۴: مسلمانان هم باید در برنامه‌های فردی و هم در برنامه‌های اجتماعی از خدا و رسول و اولی الامر اطاعت کنند.

۲ گزینه ۲ ریشه شرک و بت‌پرستی جدید آن است که برخی از انسان‌ها در عین قبول داشتن خداوند، دین و دستورات آن را در متن زندگی خود وارد نمی‌کنند و تمایلات دنیایی و نفسانی خود را اصل قرار می‌دهند. نتیجه اصل قرار دادن تمایلات دنیایی و نفسانی در زندگی مسلمانان، گرفتاری در شرک پیچیده‌تر و خطرناک‌تری از عصر جاهلیت است.

۳ گزینه ۱ با توجه به آیه ۵۱ سوره آل عمران داریم:

﴿إِنَّ اللَّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ﴾ ← توحید در ربوبیت (علت)

﴿ف﴾ ← پس ← در نتیجه

﴿اعبدوه هذا صراط مستقیم﴾ ← پذیرش بندگی خدا، تنها راه راست و صحیح در زندگی انسان‌هاست.

۴ گزینه ۲ انسان موحّد می‌کوشد تمایلات درونی و تصمیم‌ها و فعالیت‌های خود را در جهت خواست و رضایت الهی قرار دهد. انسان موحّد، چون زندگی خود را بر اساس رضایت خدا تنظیم کرده و پیرو فرمان‌های اوست، شخصیتی ثابت و پایدار دارد و برخوردار از آرامش روحی است.

۵ گزینه ۴ عبارت قرآنی ﴿إِنَّ اللَّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ﴾ بیانگر توحید در ربوبیت است بدین معنا که خداوند جهان را اداره می‌کند و به سوی مقصدی که برایش معین فرموده، هدایت می‌نماید. نتیجه این عبارت در ادامه آیه «فَاعْبُدْهُ»

۱۲. **گزینۀ ۳** تسلیم بودن در برابر امیال نفسانی و فرمان‌پذیری از طاغوت (شرک عملی در بعد فردی)، باعث می‌شود شخص، درونی ناآرام و شخصیتی ناپایدار داشته باشد.

۱۳. **گزینۀ ۲** طبق متن کتاب درسی که: «امروزه، بسیاری از انسان‌ها، جهان خلقت را ملک خود تلقی می‌کنند...» از پیامدهای گرفتاری به شرک در مالکیت، تخریب محیط زیست پیدایش جوامع بسیار فقیر در کنار جوامع بسیار ثروتمند می‌باشد.

۱۴. **گزینۀ ۱** اتخاذ دینی جز اسلام ← خسران در آخرت ﴿من یتبع... فی الاخرة من الخاسرین﴾

پرستش یک جانبۀ خداوند ← خسران در دنیا و آخرت ﴿من یعبد الله علی حرف... خسر الدنيا و الاخرة﴾

۱۵. **گزینۀ ۲** براساس آیه ﴿أَرَأَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوَاهُ أَفَأَنْتَ تَكُونُ عَلَيْهِ وَكَيْلًا﴾، انسان برای کسی که هوای نفس خود را معبود گرفته است، نمی‌تواند ضامن و وکیل باشد.

۱۶. **گزینۀ ۳** در آیه ﴿یا ایها الذین آمنوا لاتتخذوا عدوی و...﴾، با توجه به ﴿یا ایها الذین آمنوا﴾، مخاطب «مؤمنان» هستند. همچنین با توجه به عبارت ﴿تَلْقَوْنَ إِلَیْهِم بِالْمَوَدَّةِ وَ قَدْ كَفَرُوا بِمَا جَاءَكُمْ مِنَ الْحَقِّ﴾، مودت با «کافران» به دین حق نازل شده بر مسلمانان ممنوع است.

۱۷. **گزینۀ ۲** ریشه بت‌پرستی و شرک جدید که بسیار خطرناک‌تر از شرک دوران جاهلیت است، وارد نکردن دین و دستورات دینی در متن زندگی و اصل قرار دادن تمایلات دنیوی و نفسانی می‌باشد.

۱۸. **گزینۀ ۲** با توجه به کلیدواژه «مَن» به معنای «کسی‌که» در عبارت اول و نیز فعل مفرد «انْقَلَبَ» در عبارت دوم، از هر دو عبارت، «شرک عملی» در بعد فردی برداشت می‌گردد.

۱۹. **گزینۀ ۱** میان توحید در عقیده (ابعاد توحید نظری مانند توحید در ربوبیت) و توحید عملی، رابطه متقابل و متناسب وجود دارد. طبق متن کتاب، علت توحید عملی، «توحید در خالقیت و توحید در ربوبیت» می‌باشد و طبق پیام آیه شریفه ﴿ان الله ربی و ربکم فاعبدوه﴾، فقط «توحید در ربوبیت»، علت توحید عملی است. همچنین در آیه ﴿قُلْ اِنَّ صلاتی و نُسُکی و مَحیای و مَماتِی لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِینَ﴾، کلیدواژه «رب» بیانگر توحید ربوبی و کلیدواژه‌های «صلاتی» و «نسکی» بیانگر توحید عملی هستند که مانند آیه ﴿ان الله ربی و...﴾، رابطه متقابل میان این دو توحید را توضیح می‌دهد.

۲۰. **گزینۀ ۲** در نگاه انسان موحد، هر حادثه‌ای در این عالم، دارای حکمتی است، هر چند حکمت آن حادثه را نداند. مفهومی که در بیت «قطره‌ای کز جویباری...» نیز متجلی است.

درس چهارم: فقط برای او

۱. **گزینۀ ۲** «دستیابی به درجاتی از حکمت»، از میوه‌های درخت اخلاص است. حکمت به معنای علم محکم و استوار و به دور از خطاست که هدف درست و راه رسیدن به آن را نشان می‌دهد و مانع لغزش‌ها و تباهی‌ها می‌شود.

بیان شده که بر توحید در عبادت دلالت دارد، بدین معنا که تنها وجود شایسته پرستش و عبادت خداوند است.

۶. **گزینۀ ۱** اطاعت از خداوند، لازمه عبودیت و بندگی اوست. اطاعت و سرسپردگی در برابر پیامبر ﷺ و جانشینان ایشان که از جانب خدا منصوب شده‌اند، لازمه توحید در عبادت است. عبارت ﴿رب السماوات﴾ بیانگر توحید در ربوبیت است.

نکته توحید عملی = توحید عبادی (در عبادت)

۷. **گزینۀ ۴** فقط تسلیم خدا بودن و کارهای خود را به قصد اطاعت از او انجام دادن، نشان از ورود به توحید عملی دارد که عبارت «فاعبدوه» به آن اشاره دارد.

۸. **گزینۀ ۱** آیه شریفه ﴿یا ایها الذین آمنوا لا تتخذوا...﴾ با توحید عملی در بعد اجتماعی مرتبط است و عمل به آن، جامعه را به جامعه‌ای موحد، هماهنگ و عدالت‌گستر مبدل می‌سازد.

۹. **گزینۀ ۱** در عبارت ﴿الله لا اله الا هو﴾، لفظ ﴿الله﴾ بیانگر توحید ذاتی و نظری (در عقیده) از جمله توحید در خالقیت و ربوبیت می‌باشد و لفظ ﴿اله﴾ به معنای معبود، به توحید در عبادت (توحید عملی) اشاره دارد. همچنین از عبارت «لیجمعنکم»، معاد جسمانی و روحانی انسان‌ها برداشت می‌شود. عبارت «اطیعوا» نیز از آن‌جا که در رابطه با «به اطاعت برخاستن از خداوند»، صحبت می‌کند، بیانگر توحید عملی می‌باشد.

۱۰. **گزینۀ ۳** توحید عبادی در بعد فردی این است که انسان فقط خدا را بپرستد و از او امر و اطاعت نماید. در جامعه‌ای که در مسیر توحید حرکت کند، نه تنها ستمگران بر مردم حاکم نمی‌شوند، بلکه روابط فرهنگی و مناسبات اقتصادی نیز به تعادل، توازن، هماهنگی و انسجام می‌رسد و عدالت اجتماعی در همه ابعاد آن واقعیت می‌یابد. لذا تجلی توحید عبادی در جامعه، تحقق قسط و عدالت می‌باشد.

۱۱. **گزینۀ ۲** شرک در عبادت در بعد اجتماعی، زمانی تحقق می‌یابد که هر یک از افراد جامعه، خواست‌ها و تمایلات دنیایی خود را دنبال کنند و فقط منافع خود را محور فعالیت‌های اجتماعی قرار دهند. شرک اجتماعی با سلطه و فرمانروایی ستمگران همراه است. لذا حاکمیت نظام سلطه آن‌گاه بی‌رادع و مانع بر منصف ظهور خودنمایی می‌کند که انسان به شرک در عبادت در بعد اجتماعی گرفتار آید. (از آن‌جا که در صورت سؤال از واژه‌های نامأنوس استفاده شده، عبارت سؤال به معنای این است که زمانی نظام سلطه بدون مانع ایجاد می‌شود که انسان به شرک در عبادت در بعد اجتماعی گرفتار آید.) و پیام آیه شریفه ﴿ان الله ربی و ربکم فاعبدوه هذا صراط مستقیم﴾: «همانا پروردگار من و پروردگار شما خداست پس او را پرستید. این راهی راست است.» که حاکی از دعوت به توحید عبادی در دو بعد فردی و اجتماعی است، به فراموشی سپرده شود.

نکته به این نکته توجه کنید که فقط در توحید عبادی، تقسیم‌بندی بعد فردی و بعد اجتماعی وجود دارد و در کتاب، در رابطه با توحیدهای نظری (خالقیت، ربوبیت و...) تقسیم‌بندی فردی و اجتماعی صورت نگرفته است.

آزمون‌های جامع

آزمون جامع (۱)

۱ تعبیر پیامبر اکرم ﷺ از نوجوانان و جوانان چیست و کدام آیه شریفه مؤید سرمایه‌ای از سرمایه‌های انسان است که در دوران نوجوانی و جوانی با قوای بیشتری فعالیت می‌کند؟

- (۱) چنین کسی به آسمان نزدیک تر است. - ﴿و نفس و ما سواها﴾ (۲) چنین کسی به آسمان نزدیک تر است. - ﴿و لا اقسام بالتفس﴾ (۳) چنین کسی هنوز به گناه عادت نکرده است. - ﴿و لا اقسام بالتفس﴾ (۴) چنین کسی هنوز به گناه عادت نکرده است. - ﴿و نفس و ما سواها﴾

۲ با توجه به شرایط جوامع بشری، غیبت آخرین حجّت الهی تا چه هنگام ادامه خواهد یافت؟

- (۱) جامعه اسلامی، شایستگی درک ظهور و بهره‌مندی کامل از وجود آخرین حجّت الهی را پیدا کند. (۲) جامعه انسانی، شایستگی درک ظهور و بهره‌مندی کامل از وجود آخرین حجّت الهی را پیدا کند. (۳) زمین از ظلم و جور پر شده باشد و مردم غرق در گناه باشند. (۴) زمین از ظلم و جور پر شده باشد و مسلمانان غرق در گناه باشند.

۳ کدام یک از عبارات روایی زیر، با حدیث منزلت ارتباط مفهومی دارد و کدام ویژگی در پیامبر ﷺ بیانگر تفاوت منزلت هارون علیّه السلام برای موسی علیّه السلام و امام علی علیّه السلام برای پیامبر اکرم ﷺ، می‌باشد؟

- (۱) دروغ می‌گوید کسی که می‌پندارد مرا دوست می‌دارد، درحالی که دشمنی و کینه تو در دل اوست. - خاتمیت (۲) کسی به فلاح می‌رسد که پیرو تو باشد و به هلاکت می‌رسد کسی که از تو دوریگزیند. - دلسوزی و شفقت (۳) بی‌گمان آن چه را من می‌شنوم تو هم می‌شنوی و آن چه را من می‌بینم تو هم می‌بینی. - خاتمیت (۴) من هم چون بجه از شیر گرفته شده‌ای که به دنبال مادرش می‌رود، از آن بزرگوار پیروی کردم. - دلسوزی و شفقت

۴ هدف از خلقت انس و جن در کدام عبارت قرآنی متجلی است و قرآن کریم پشتیبانی آن دو از یکدیگر را در رابطه با کدام موضوع بی‌فایده می‌داند؟

- (۱) ﴿إِلَّا ليعبدون﴾ - آوردن یک سوره مثل سور دیگر قرآن (۲) ﴿إِلَّا ليعبدون﴾ - همانندآوری برای قرآن کریم (۳) ﴿إِلَّا بالحق﴾ - آوردن یک سوره مثل سور دیگر قرآن (۴) ﴿إِلَّا بالحق﴾ - همانندآوری برای قرآن کریم

۵ نخستین توصیه خداوند به پیامبران در ارتباط با دین، کدام است و ابلاغ این دستورات به پیامبر اکرم ﷺ به چه صورت بوده است؟

- (۱) «دین را به پا دارید» - وحی (۲) «در دین تفرقه نکنید» - وحی (۳) «دین را به پا دارید» - وصیت (۴) «در دین تفرقه نکنید» - وصیت

۶ بر مبنای آیات قرآن کریم، قرار گرفتن در گروه «خاسران» معلول کدام یک از موارد زیر می‌باشد؟

- (۱) ترک ایمان و عمل صالح و اختیار دینی جز اسلام (۲) محدود دانستن حیات انسان به زندگی دنیوی و ترک ایمان و عمل صالح (۳) پیروی از آیینی جز اسلام و کفر به معاد (۴) محدود دانستن حیات انسان به زندگی دنیوی و کفر به معاد

۷ طبق آیات سوره ابراهیم، شیطان در روز قیامت به کدام مطلب اقرار می‌کند و چه کسی را محق سرزنش می‌داند؟

- (۱) تخلف در وعده‌ای که در دنیا به گناهکاران داده بود. - خودش (۲) تخلف در وعده‌ای که در دنیا به گناهکاران داده بود. - گناهکاران (۳) سرگرم کردن انسان‌ها در دنیا به آرزوهای سراب‌گونه - گناهکاران (۴) سرگرم کردن انسان‌ها در دنیا به آرزوهای سراب‌گونه - خودش

۸ کدام سخن پیامبر ﷺ در روز هجدهم ذی‌حجه موخر از خطابه ایشان با مردم در رابطه با سزاوارترین مردمان بیان گردیده است و نزول آیه ابلاغ در همین روز این خطابه با مردم بوده است.

- (۱) «مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَهَذَا عَلِيُّ مَوْلَاهُ» - پس از (۲) «مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَهَذَا عَلِيُّ مَوْلَاهُ» - پیش از (۳) «إِنِّي تَارِكٌ فَيْكُمْ التَّقْلِينَ كِتَابَ اللَّهِ وَ عِتْرَتِي» - پس از (۴) «إِنِّي تَارِكٌ فَيْكُمْ التَّقْلِينَ كِتَابَ اللَّهِ وَ عِتْرَتِي» - پیش از

۹ کدام یک از عبارات قرآنی زیر، حاکی از عاقبت مکذبین، به هنگام گرفتار آمدن به سنت‌های الهی می‌باشد؟

- (۱) ﴿سَنَسْتَدْرِجُهُم مِّنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ﴾ - ﴿لَهُمْ عَذَابٌ مَّهِينٌ﴾ (۲) ﴿لَهُمْ عَذَابٌ مَّهِينٌ﴾ - ﴿فَأَخَذْنَاهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾ (۳) ﴿سَنَسْتَدْرِجُهُم مِّنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ﴾ - ﴿فَأَخَذْنَاهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾ (۴) ﴿فَلَا يَجْزِي إِلَّا مِثْلَهَا﴾ - ﴿لِيُزَادُوا إِثْمًا﴾